

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ADLİ BİLİMLER ANA BİLİM DALI

**YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN NARKOTİK MADDE
FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: (HİTİT
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Mine YAĞMUR

Çorum - 2024

**YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN NARKOTİK MADDE
FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: (HİTİT ÜNİVERSİTESİ
ÖRNEĞİ)**

Mine YAĞMUR

**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Adli Bilimler Ana Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Dursun Ali KÖSE

Çorum 2024

Mine YAĞMUR tarafından hazırlanan “Yüksek Öğretim Öğrencilerinin Narkotik Madde Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi Hitit Üniversitesi Örneği” adlı tez çalışması 17/12/2024 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Adli Bilimler Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Cem KOÇAK
Başkan

.....

Prof. Dr. Dursun Ali KÖSE
Danışman

.....

Doç. Dr. Mehmet PİŞKİN
Üye

.....

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve sayılı kararı ile Mine YAĞMUR'un Adli Bilimler Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans derecesi alması onanmıştır.

(İmza)

Prof. Dr. Osman ÇUBUK

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

(İmza)

Mine YAĞMUR

YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN NARKOTİK MADDE FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: (HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Mine YAĞMUR

ORCID: 0009-0004-3289-6427

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tezi

Aralık 2024

ÖZET

Bu çalışma, öğrencilerin uyuşturucu madde kullanımıyla ilgili farkındalıklarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada uyuşturucu kavramı bağımlılık yaratan madde olarak ele alınmış olup, merkezi sinir sistemi ile davranış değişikliklerine neden olan ve yasadışı kabul edilen maddeleri ifade etmektedir. Diğer yandan alkol gibi kişide geçici davranış bozukluğuna neden olan fakat satışında ve kullanımında yasal açıdan bir problem olmayan maddeler uyuşturucu sınıflandırılmasına dâhil edilmemiştir. Aynı şekilde nikotin ve kafein gibi bağımlılık yaratmasına rağmen davranışsal değişikliklerinde farklılık yaratmaması ve yasadışı olmadıkları için bu çalışmada uyuşturucu sınıflandırılmasına dâhil edilmemiştir. Bu çalışmada, elde edilen bulgular neticesinde ankete katılan öğrencilerin çoğunun kadın olduğunu göstermektedir. Yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanmanın bir hastalık olduğu, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin sadece kendilerine değil topluma da zararı olduğu, doğru kararlar verememe konusundaki görüşleri, madde kullanan bireylerin sözlerine karşı güven duygusunun olmadığı ve bu bireylerin suç işleme eğilimlerinin daha fazla olduğuna yönelik görüşleri oldukça belirgindir. Bu kapsamda, toplumda daha geniş kapsamlı bilinçlendirme kampanyaları ve destekleyici önlemler alınması gerekmektedir.

Anahtar Kavramlar: Farkındalık, Madde Bağımlılığı, Narkotik, Uyuşturucu Madde.

Bilim Kodu: 20101

NARCOTIC SUBSTANCE AWARENESS LEVELS OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

Mine YAĞMUR

ORCID: 0009-0004-3289-6427

HITIT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science Thesis

December 2024

ABSTRACT

This study aims to assess students' awareness about drug use. In this study, the concept of drug is considered as an addictive substance and refers to substances that cause behavioral changes in the central nervous system and are considered illegal. On the other hand, substances that cause temporary behavioral disorders in a person, such as alcohol, but whose sale and use are not a legal problem, are not included in the drug classification. Likewise, although they are addictive like nicotine and caffeine, they are not included in the drug classification in this study because they do not cause any difference in behavioral changes and are not illegal.

The findings of the study in question show that most of the students participating in the survey are women. Higher education students' views that using addictive substances is a disease, that individuals who use addictive substances are harmful not only to themselves but also to society, that they cannot make the right decisions, and that these individuals have a higher tendency to commit crimes are quite evident. In this context, more comprehensive awareness campaigns and supportive measures need to be taken in society.

Key Terms: Awareness, Narcotics, Narcotic Substance, Substance Abuse.

Science Code: 20101

TEŐEKKÖR

Adli Bilimler tezli yüksek lisans alıŐmalarında yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Dursun Ali KÖSE hocama Őukranlarımı iletirim. Ayrıca anketlerin yapılması ve değerlendirilmesi konusunda her zaman destek olan Öğr. Gör. Tuğrul YILDIRIM'a, her durum ve koŐulda yanımda olan babam Muharrem YALÇIN'a, tez sürecinde her zaman bana destek olan sevgili eŐim Fatih YAğMUR'a ve dünyaya geldiği günden beri bana umut veren kızım İklima YAğMUR'a teŐekkürü borç bilirim.

Mine YAğMUR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDE KAVRAMI

1.1. Uyuşturucu Maddelerin Sınıflandırılması.....	3
1.1.1. Merkezi sinir sistemini yavaşlatanlar	3
1.1.2. Sentetik Uyuşturucular	5
1.1.3. Doğal Uyananlar	6
1.1.4. Hayal Gösterenler (Halusinojenler).....	9
1.2. Madde Kullanımının Yol Açtığı Bozukluklar	11
1.3. Maddenin Kötüye Kullanımı	12
1.4. Uyuşturucu Madde Bağımlılığı	12
1.5. Üniversite Gençlerinin Özellikleri	14
1.6. Gençlerde Uyuşturucu Kültürü.....	18

2. BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

3. BÖLÜM

MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırmanın Amacı	22
-------------------------------	----

	Sayfa
3.2. Evren ve Örneklem.....	22
3.3. Veri Toplama Aracı.....	22
4. BÖLÜM	
BULGULAR	
4.1. Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular.....	24
4.2. Yükseköğrenim Öğrencilerinin Narkotik Madde Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesine İlişkin Bulgular	25
4.3. Cinsiyete Bağlı “t” testi.....	37
4.4. Alkol Kullanımına Bağlı “t” testi.....	37
4.5. Sigara Kullanımına Bağlı “t” testi.....	38
4.6. Ebeveynlerin Hayatta Olmasına Bağlı “t” testi.....	38
4.7. Ebeveynlerin Birlikte Yaşamalarına Bağlı “t” testi.....	38
4.8. Eğitim Durumlarına Bağlı Anova Testi.....	39
4.9. Madde Kullanımı Durumunda Kiminle Paylaşılacağına Bağlı Anova Testi.....	39
4.10. Yaşadıkları Yerlere Bağlı Kruskal-Wallis Analizi.....	40
4.11. Yaşadıkları Bölgeye Bağlı Kruskal-Wallis Analizi	40
4.12. Aylık Gelirlerine Bağlı Kruskal-Wallis Analizi	41
SONUÇ	44
KAYNAKLAR	48

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 4.1. Yükseköğrenim öğrencilerinin demografik verileri.....	24
Tablo 4.2. Bağımlılık yapıcı maddeler tehlikeli insanlar tarafından kullanılır sorusuna verilen cevapların analizi.....	26
Tablo 4.3. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle arkadaş olabiririm sorusuna verilen cevapların analizi.....	26
Tablo 4.4. Bağımlılık yapıcı madde kullanan insanlar güvenilir değildir sorusuna verilen cevapların analizi.....	26
Tablo 4.5. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler çalıştırılmamalıdır sorusuna verilen cevapların analizi.....	27
Tablo 4.6. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum düzenini bozar sorusuna verilen cevapların analizi.....	27
Tablo 4.7. Bağımlılık yapıcı madde kullanmak bir hastalıktır sorusuna verilen cevapların analizi.....	28
Tablo 4.8. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin sadece kendilerine değil topluma da zararı vardır sorusuna verilen cevapların analizi.....	28
Tablo 4.9. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum kurallarını umursamazlar sorusuna verilen cevapların analizi.....	29
Tablo 4.10. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum içine entegre edilmelidir sorusuna verilen cevapların analizi.....	29
Tablo 4.11. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler doğru kararlar veremezler sorusuna verilen cevapların analizi.....	29
Tablo 4.12. Bağımlılık yapıcı madde kullanan birisiyle aynı ortamda çalışabilirim sorusuna verilen cevapların analizi.....	30
Tablo 4.13. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle sosyal ilişki kuramam sorusuna verilen cevapların analizi.....	30
Tablo 4.14. Ailemde bağımlılık yapıcı madde kullanan birisi olsa herkesten gizlerim sorusuna verilen cevapların analizi.....	31
Tablo 4.15. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler ile aynı sosyal ortamda bulunmak istemem sorusuna verilen cevapların analizi.....	31

Tablo	Sayfa
Tablo 4.16. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere karşı hassas olulum sorusuna verilen cevapların analizi.....	32
Tablo 4.17. Bağımlılık yapıcı madde kullananların karakterleri oturmamıştır sorusuna verilen cevapların analizi.....	32
Tablo 4.18. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler suç işleme eğilimleri daha fazladır sorusuna verilen cevapların analizi	32
Tablo 4.19. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin verdikleri sözlere inanmam sorusuna verilen cevapların analizi	33
Tablo 4.20. Madde bağımlısı kişiler aile içindeki rol ve sorumluluklarını yerine getirebilirler sorusuna verilen cevapların analizi	33
Tablo 4.21. Kişinin bağımlılık yapıcı madde kullanıyor olması çalışmasına engel değildir sorusuna verilen cevapların analizi	34
Tablo 4.22. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere iş hayatında sorumluluk gerektiren pozisyonlar verilmemeli sorusuna verilen cevapların analizi	34
Tablo 4.23. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere tedavi sonrası iş hayatında önemli pozisyonlar verilebilir sorusuna verilen cevapların analizi.....	35
Tablo 4.24. Psikolojik sorunlar insanları bağımlılık yapıcı madde kullanmaya yöneltir sorusuna verilen cevapların analizi	35
Tablo 4.25. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerden korkarım sorusuna verilen cevapların analizi	35
Tablo 4.26. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyler tedavi olmak istemezler sorusuna verilen cevapların analizi.....	36
Tablo 4.27. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyler tedavi sonrası iyileşebilirler sorusuna verilen cevapların analizi.....	36
Tablo 4.28. Bağımlılık yapıcı maddeler tehlikeli insanlar tarafından kullanılır sorusuna verilen cevapların analizi.....	37
Tablo 4.29. Bağımlılık.....	37
Tablo 4.30. Bağımlılık.....	37
Tablo 4.31. Bağımlılık.....	38
Tablo 4.32. Bağımlılık.....	38

Tablo	Sayfa
Tablo 4.33. Bağımlılık.....	39
Tablo 4.34. Bağımlılık.....	39
Tablo 4.35. Bağımlılık.....	39
Tablo 4.36. Bağımlılık.....	40
Tablo 4.37. Bağımlılık.....	40
Tablo 4.38. Bağımlılık.....	40
Tablo 4.39. Bağımlılık.....	41
Tablo 4.40. Bağımlılık.....	41
Tablo 4.41. Tamamlayıcı Analizler	42

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

χ^2	Ki kare
N	Örneklem
SS	Standart sapma
Sd	Serbestlik derecesi
\bar{x}	Aritmetik ortalama
p	Anlamlılık değeri
f	Frekans

Kısaltmalar

EMCDDA	Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
EGM-KOM	Emniyet Genel Müdürlüğü-Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Başkanlığı
LSD	Liserjik asit dietilamid
THC	Tetrahidrokannabinol
SPSS	Sosyal bilimler için istatistik programı

GİRİŞ

Son dönemde toplumun büyük sorunlarından biri olan uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı halk sağlığını ve toplum düzenini bozmaktadır. Özellikle genç nüfusta ailesel ve toplumsal faktörlere sosyal çevre de eklenince uyuşturucu kullanım oranı oldukça artabilmektedir. Uyuşturucu madde kullanan kişilerin kullanmayan kişileri yanlarına çekmesi, onları kullanmaya teşvik etmesi uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanım oranının artışında büyük rol oynamaktadır.

İlk olarak tütün ve alkol oranı az olan içecekleri kullanma merakıyla başlayan sonrasında farkında olmadan bağımlı olma durumunun içine giren kişi daha tehlikeli maddelere yönelmeye başlamaktadır. Çünkü madde kullanımında 'yetersizlik hissi', kullanıcıların bağımlılık davranışının oluşumunda ve farklı maddelere yönelme konusunda önemli bir parametre olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan birisi de uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin türlerinin hızlı bir oranda artması olarak gösterilmektedir. 2017 yılı Avrupa Uyuşturucu Raporuna göre, psikoaktif madde çeşitliliği 2012 yılında 260 iken 2015 yılında ise 483 rakamlarına ulaşmıştır (EMCDDA, 2017).

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı tüm dünya da hızla artış göstermektedir. 2018 yılı Dünya Uyuşturucu Raporu 15 ile 64 yaş arası nüfusun %5,6'sının en az bir kez uyuşturucu madde kullandığı sonucunu ortaya çıkartmaktadır. Kullanım oranının artması birçok ülkedeki tedavi yollarında yetersizliğe neden olmaktadır. Bu eksikliklere bağlı olarak 2015 yılında uyuşturucu madde kaynaklı olarak 450.000 kişi hayatını kaybetmiştir (Çetinöz, 2018).

Kullanım ve ölüm yaş ortalamaları incelendiğinde ise bu oranların daha çok genç kesimde görüldüğü konunun önemini yansıtmaktadır. Dünya Uyuşturucu Raporu 2018 yılı verilerine göre, en fazla kullanımın 18-25 yaş aralığında olduğu belirtilmektedir.

1. BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDE KAVRAMI

Uyuşturucu maddelerin etkileri, yapıları ve kullanım alanları disiplinlere göre farklılık göstermektedir (Kurt ve Kurt,2007). Bu nedenle kavram, tıp, eczacılık, hukuk, kimya, gibi farklı disiplinler tarafından farklı konularda ele alınmaktadır. Aynı zamanda gün geçtikçe türlerinin de artmasından dolayı literatürde uyuşturucu kavramının net bir tanımlanmasına rastlanılmamaktadır (Ay, 2013).

Uyuşturucu kavramının tıp alanındaki en geniş tanımlanması Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yapılmıştır.

Sağlık nedenleri dışında organizmaya alınan ve işlevini bozan tüm maddelerdir. Doğal veya kimyasal olan, merkezi sinir sistemini etkileyerek dikkati dağıtan veya ruhsal bağımlılığı arttıran, dozajın artırılarak veya farklı maddelerde kullanarak keyif verdiği sanılan bütün maddeler olarak tanımlanmaktadır (WHO, 1994).

Uyuşturucu terimini İngilizce olarak ifade etmenin bir yolu ilaç anlamında kullanılan "drug" kelimesidir. Bu kavram, WHO tarafından 1994 tarihli bir yayında tanımlanmaktadır. İlaç anlamına gelen ve uyuşturucu anlamında da kullanılan "drug" terimi geniş bir kapsamda tanımlanmaktadır. Bu kavram tıp alanında insanları tedavi etmek için kullanılan "ilaç" anlamına gelse de, genellikle psikoaktif ve yasa dışı olan maddelere atıfta bulunmak için kullanılır (WHO, 1994).

Uyuşturucu madde, organizmayı ve sınırları gevşeten maddeler olarak da tanımlanmaktadır. Psikoaktif maddeler, tıbbi ilaç olarak kullanılmadığı başka bir deyişle amacı dışında kötüye kullanılması durumunda kişi bedensel ve zihinsel bozukluklar yaşamaktadır.

Tıp alanında gerçekleştirilen çalışmalarda, konunun madde bağımlılığı açısından değerlendirildiği görülmektedir. Nadir Koçak, 2012 yılı Türkiye Uyuşturucu Raporu'nda uyuşturucu maddeyi bağımlılık yapıcı madde olarak belirtmektedir. Koçak'a göre madde bağımlılığı yapıcı madde, beyin işlevini etkileyen ve sonunda organlarda kalıcı değişikliklere neden olan fiziksel, zihinsel ve davranışsal sorunlar yaratan, yaşam için gerekli olmayan ve sahte bir 'mutluluk' haline neden olan doğal veya yapay bütün maddelerdir (Koçak, 2012).

Konu hukuksal açıdan değerlendirildiğinde; Türk Ceza Kanunu, madde kavramını insanlar üzerinde bıraktığı etki ve bağımlılık özellikleri açısından değerlendirmektedir. Başka bir deyişle, Türk Ceza Kanunu'nda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin adları ve türleri detaylı olarak belirtilmemektedir. TCK Madde 188'e gerekçe gösterilen metin şu şekilde açıklanmaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin adları ve türlerini, nelerden ibaret olduğu tanımlanmadığı gibi, bunların teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmemiştir. Bunun nedeni, uyuşturucu veya

uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilâç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanmasıdır. Böylece, psikotrop madde olarak, uyuşturucu veya uyarıcı etki yapan ve bireylerde bağımlılık meydana getiren bütün maddelerin, bu suçun konusunu oluşturacağı kabul edilmiştir.

Hukuksal açıdan konu değerlendirildiğinde en başta terör örgütleri ve suç çetelerinin uyuşturucu maddeleri kanun dışı satışı sunduğu, ürettiği veya kaçakçılığını yaptığını duymaktayız. Bu bağlamda uyuşturucu kavramı, dünya çapında hızlı yayılma gücüne sahip ve toplumlar açısından suç örgütlerinin baş gösterdiği bir olgu olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca terör örgütlerinin finansman payının bu maddelerce sağlanması mevcut durumu karmaşık hale sokmaktadır (Çetinöz, 2019).

1.1. Uyuşturucu Maddelerin Sınıflandırılması

Uyuşturucu maddeler, bireyler üzerindeki etkilerine ve elde edildikleri kaynaklara göre, merkezi sinir sistemini yavaşlatanlar, merkezi sinir sistemini uyaranlar ve hayal gösterenler olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır. Bu sınıflar ise doğal ve sentetik (kimyasal) uyuşturucu maddeler olarak ikiye ayrılmaktadır (Vatandaş ve ark, 2015). Maddelerin sınıflandırılması tıp ve hukuksal tanımlara bağlı kalınarak oluşturulmuştur. Başka bir deyişle kişide davranış bozukluğuna yol açan, bağımlılık yaratan ve yasal olarak satışı, arzı ve kaçakçılığı yasaklanan maddeler olarak sınıflandırılmıştır. Maddelerin elde edilişi, özellikleri, kullanım şekilleri, tesir ve zararları alt bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

1.1.1. Merkezi sinir sistemini yavaşlatanlar

1.1.1.1. Afyon

Uluslararası adı opium olarak bilinen maddenin sözlükteki anlamı, bitki salgısı olarak bilinmektedir. Afyon, haşhaş kozasının kesilmesi ile ortaya çıkan ve salgı şeklindeki sütün küflenmesiyle elde edilen bir maddedir. Hava ile temasında kararmakta ve kahverengi görünümünü almaktadır. Ağır, nahoş bir koku ve acımsı bir tada sahip olan afyon, literatürdeki en eski tıbbi madde olarak da bilinmektedir. İçeriğinde şeker, protein, morfin, kodein gibi yaklaşık 25 alkaloid madde daha bulundurmaktadır (Demirbaş, 2005).

Olgunlaşmış haşhaş bitkisi, fındık büyüklüğünde küçük bir kapsül (koza) bulundurmaktadır. Kozanın kendisi bir uyuşturucu madde olmamakla birlikte afyon ve türevlerine kaynak oluşturmaktadır. Koza, afyon ve türevlerinin yanı sıra keklerde ve rulolarda kullanılan yağdan çıkarılabilecek tohumları içermektedir. Afyon, merkezi sinir sisteminde uyuşukluğa neden olmaktadır. Etkisi kuvvetli olduğundan kliniklerde ağrı tedavisi için kullanılmakta ve faydalı özelliklere sahip olduğu belirtilmektedir (EGM-KOM, 2002).

Afyon maddesinin genel olarak iki tür kullanım şekli bulunmaktadır. Ağızdan hap şeklinde veya su, çay gibi içeceklere karıştırılan sıvı şekilde olmaktadır. Bir diğer alım şekli de madde için üretilen pipolar yöntemiyle solunum şeklinde alınmaktadır (Ş. Kurt ve ark., 2007).

Afyon kullanımından sonra kişide geçici olarak neşelenme, zihinsel ve cinsel yönden güçlü hissetme, terleme, nabız artışı sonucunda yorgunluk hissiyatı oluşmaktadır. Uzun süreli kullanımlarda kişinin madde isteğinde artış olmaktadır. Bedensel ve ruhsal çöküntü kişinin duruşunda ve yüzünde belirginleşmektedir (Dönmezer, 1981).

1.1.1.2. Morfin

Morfin, afyon maddesi içerisinde en yüksek miktarda yer alan alkaloit madde olmaktadır (Güngör ve Kınacı, 2001). Afyon maddesinin kimyasal işlemlerden geçirilmesi sonucunda elde edilmektedir. Morfin maddesi toz veya plaka halde, beyaz renkte, kokusuz ve acı tada sahip olarak suda çözünmektedir. (Ş. Kurt ve ark., 2007).

Morfin, afyon maddesi gibi ağrı kesici özelliğine sahiptir. Sağlık amaçlı olarak ağırlaşmış ağrılara sahip hastalara deri altı veya damar yoluyla ve her kullanımda dozaj arttırılarak verilmektedir (Aydınalp, 1988).

Morfin kullanan kişi, şırınga kullanarak deri altına enjekte ederek vücudunda morluklara veya apselere yol açmaktadır. Doğrudan merkezi sinir sistemini yavaşlatan morfin, kısa bir süre zarfında bağımlılık yaratmaktadır (Vatandaş ve ark., 2015).

1.1.1.3. Eroin

Morfin maddesi gibi afyonun alkaloitlerinden olan eroin basit bir işlemle geçirilerek elde edilmektedir. Bağımlılık açısından morfinden daha güçlü olduğu bilinen maddenin ilk kullanımında dahi bağımlı sağladığı görülmektedir (Aydınalp, 1988).

Bireyde davranış değişikliği yaratan, aşırı neşe ve coşku gibi hisleri arttırarak merkezi sinir sistemine zarar veren doğal yapılı uyuşturucu madde olarak tanımlanmaktadır (Ş. Kurt ve ark., 2007).

Kullanma şekli olarak akitma, buruna çekme ve ağızdan alım yolu yöntemleri olarak sayılabilmektedir. Kapsül veya tablet biçiminde de temin edilebilmektedir (Güngör ve Kınacı, 2001). Argoda, cevher, süprüntü, beygir, kar, sır, oğlan olarak adlandırılmıştır.

Afyondan oluşturulan temel morfinin, kimyasallarla birlikte oluşturulduğunda, renksiz veya beyaz bir madde olarak eroin ortaya çıkmaktadır. Sentetik olarak afyondan türetilen eroin, kullanıcıların merkezi sinir sistemini büyük ölçüde etkilemektedir. Hammaddesinde morfin maddesinin bulunmasına rağmen, morfinden daha etkili olan eroin, kullanımından hemen sonra bağımlılık yaratır ve her kullanımda uyuşturucu madde bağımlılarının dozunu arttırma isteğine neden olmaktadır. Afyon ve morfinin daha etkili olduğu düşünülmekte ve ölüm nedeni, başta eroin olmak üzere, bazı maddelerle karıştırılarak, enjektör yöntemiyle deri altına enjekte edilmekte veya burundan çekilerek kullanılmaktadır (Karahan, 2009).

1.1.1.4. Kodein

Morfine kıyasla daha zayıf etkilere sahip olan maddenin ağrı kesici özelliği bulunmaktadır. Toz ve tablet halleri mevcuttur. Ağızdan ve akıtma yöntemi ile alınabilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018).

1.1.2. Sentetik uyuşturucular

Sentetik uyuşturucular morfinin yerini alan sentetik maddelerdir. Genellikle beyaz tabletler şeklinde pazara sunulmuşlardır. Ancak bazen, üzerlerine farklı renklerde katmanlar yerleştirilir. Günümüzde narkotikler kadar tehlikeli olan bu maddelerin kötüye kullanımı gün geçtikçe tehlikeli oranlara ulaşmaktadır. Tıbbi amaçlar için yapılan sentetik müstahzarlar tıbbi gözetim altında kullanılmalıdır.

Ülkemiz Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen yeşil ve kırmızı reçetelerin tatbikatı, bu tür uyuşturucu maddeler için başarıyla kullanılmaktadır. Sentetik uyuşturucular yeşil renkte, uyarıcılar ise kırmızı renkteki reçeteler ile satılabilirler.

1.1.2.1. Trankilizanlar

Trankilizanlar merkezi sinir sisteminin yavaşlatan uyuşturucular olarak bilinmektedirler. Kullanımına bağlı olarak bireylerin davranışlarında yavaşlamaya ve gecikmeye sebep olmaktadır. Kişide ruhsal dengeyi korumak, gerilimi ve endişe düzeyini azaltmak için kullanılan yatıştırıcılar. Bireylerin yüksek dozlarda trankilizan kullanıma bağlı olarak depresyon, atak ve koma durumları ortaya çıkabilmektedir. Uzun süre kullanıldığında ise bağımlılık yapmaktadır (Solgun, 2002).

Merkezi sinir sisteminin zarar görmemesi amacı ile doktor reçetesiyle ilaç kullanılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018).

1.1.2.2. Sedatifler

Diğer adı sakinleştirici olan sedatif maddeler, orantılı kullanımlarında ilaç etkisi göstererek gerginliği azaltmaktadır. Amaç dışı kullanımlarda bilinç kaybı yaşatarak kişide davranış bozukluklarına neden olmaktadır.

Zihinsel uyanıklığı ve hareketi dindiren fakat barbitüratlar gibi uyuşukluğu önleyen sentetiklerdir (Karatay, 2015). İlk başta, uyuşturucu bağımlıları cesur ve iyi hissetmeler de sonra kendilerini yalnız hissetmekle beraber en sonunda kendilerini kaybetmektedirler (Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı, 2003).

1.1.2.3. Barbitürat

Barbitüratlar, merkezi sinir sistemine etki ederek, sakinleştirici ve yatıştırıcı bir etki göstermektedir. Barbitüratlar, farklı renk, hacim ve şekillerde kapsüller veya tabletler şeklinde sentetik olarak üretilmektedir (Öztek, 2017).

Barbitüratlar başlangıç zamanları ve etki etmeleri açısından kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Genel olarak, daha hızlı etki eden maddeler uyuşturucu bağımlıları için daha çok tercih edilmektedir. Barbitüratların 300 mg alırken 4 ila 8 saat süren ve 1 gram alırken ölüme yol açacak kadar derin uyuşukluğa neden olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca, barbitüratlar alkolle ölüme neden olabilir. Bu maddeler genellikle vücuda girer. Bunlar ayrıca suda çözünme ve deri altı uygulamalarında da kullanılabilir. Eroin karıştırarak sigara gibi içenler de bulunmaktadır (EGM-Interpol, 1994).

1.1.3. Doğal uyaranlar

1.1.3.1. Kokain

1859'da Alman kimyager Niman Geotingen, Güney Amerika'da, yerel halkın koka yapraklarını çiğneyerek yorgunluklarını giderdiklerini gözlemlemiş bunun sonucunda kokaini keşfetmiştir (Aydınalp, 1988). İnkaların Peru'da koka bitkileri yetiştirdiği ve yapraklarını yaralarda kullandığı bilinmektedir (Özden, 1992).

İlk olarak Güney Amerika'da ortaya çıkan Kokain daha sonra hızlı bir şekilde diğer ülkelere yayıldı çünkü kullanımı, taşınması ve gizlenmesi kolay olduğu bilinmektedir. Beyaz, parlak, kokusuz, acı toz şeklindedir. Suda ve alkolde çözünen güçlü bir uyuşturucu olup en yaygın kullanımı koklamayla buruna alınması olarak ifade edilmektedir (Özden, 1992).

Kokain bugün Güney Amerika'daki Peru, Bolivya, Kolombiya, Arjantin, Brezilya ve Meksika gibi ülkelerde besin maddesi içerdiğine inanılan ve yaprakları çiğnemek için kullanıldığı düşünülmektedir (Demirbaş, Kriminoloji, 2005).

Kokain burnun içine çekildiğinde, uyuşukluk buruna nüfuz etmektedir. Dozajı fazla olduğunda kişide iştahsızlık, zayıflık, uykusuzluk, baş ağrısı ve kusma gibi etkiler göstermeye başlamaktadır. Ayrıca, yüzün aşırı sararması, baş dönmesi, hızlı solunum ve kalp atışı sonucunda ölüme sebebiyet vermektedir (Özden, 1992).

1.1.3.2. Crack

Crack uyarıcı işlevi olan doğal bir uyuşturucu maddedir. Kullanıcı hareketlilik, öfke ve sinirlilik durumu fazlalaşmakta, kilo kaybına, bronşite ve solunum sıkıntısına neden olmaktadır. Beyaz veya krem rengindedir. Sudaki kokainin hidroklorik asit ile ısıtılması ve yemek sodası eklenmesiyle elde edilir. Daha ucuz ancak daha tehlikeli bir kokain türevidir (Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı, 2003).

1.1.3.3. Sentetik uyarıcılar (Stimülanlar)

Stimülanlar merkezi sinir sistemini uyaran kimyasal maddelerdir. Kullanıldığında, zihinsel aktivitenin gücünü vermekte, vücut yorgunluğunu azaltmakta ve kişiye enerji sağlamaktadır. Bu sebeple, öğrenciler tarafından sınav sırasındaki ruhu güçlendirmek için ve aynı zamanda oyun sırasında daha fazla performans göstermek için sporcular tarafından kullanılmaktadır.

Özellikle, gece yolculuk eden araç sürücüleri uyanık kalmak için bu maddeyi kullanmaktadır. Kamyon sürücüleri sentetik uyarıcıları uyanık kalmak için sıklıkla kullanmaktadır. Bu tür uyarıcılar çok ciddi boyutta bağımlılık yapmaktadır. Bu maddeler tablet şeklinde veya vücuda bir iğne ile enjekte edilerek kullanılmaktadır (Demirbaş, 2005).

1.1.3.4. Amfetaminler

Merkezi sinir sisteminin en başında amfetamin maddesi gelmektedir. İlk olarak uyku sorunu olan hastaları tedavi etmek amacı ile kullanılmıştır. Amfetamin olarak en çok ecstasy ve metamfetamin maddeleri piyasada dolaşmaktadır. (Özden, 1992).

Amfetamin kan dolaşımı hızlandırmakta ve tüm duyguları harekete geçirmektedir. Sporcular tarafından tıbbi uykusuzluk, iştah bastırma ve doping edici özellikler için kullanılmaktadır. Kapsüller, tabletler, ampul veya beyaz toz şeklinde üretilmektedir. En bilinen amfetamin türü, captagondur. Captagon çeşitli renklerde ve hilal şeklinde mevcuttur. Extacy, tozlar ve sıvılar şeklindedir. Eğlence endüstrisinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı, 2003).

Kullanan kişi damar yolu ile yüksek dozlarda amfetamin kullanırsa kan dolaşım sisteminde aşırı düzensizlik meydana gelerek ani ölüm ile karşılaşabilmektedir. Psikoaktif maddelerin oral kullanımında, bağımlılar birkaç gün uyumayıp yemek yiyebilirler. Ancak, insanlar emilimi kestiğinde, depresyon ve sinirlilik durumu gözlenir. Günde 90-100 g'dan daha fazla doz alan insanlarda bazı zihinsel bozukluklar ortaya çıkabilir. Bu miktardan daha fazla bu maddeyi kullananlarda, gittikçe karakter değişimleri görülmeye başlar ve kişi gittikçe sıkıntılı bir sürece doğru kayar. İlerleyen dönemlerde, kişi halüsinasyon görmeye başlar. Daha önce bu maddelerin tıp alanında ilaç mahiyetinde kullanıldığı ifade edilmektedir (Şahin ve ark., 2007).

1.1.3.5. Captagon

Captagon, tablet şeklinde Fenetylinne maddesini içeren sentetik bir uyarıcı olarak bilinmektedir (Güngör ve Kınacı, 2001). Daha önce yasal olarak Almanya'da imal edilmiş olan bu maddenin üretimi, suiistimal nedeniyle durdurulmuştur. Üretiminin durdurulmuş olmasıyla beraber illegal yollardan kazanç elde etmek sebebiyle birden çok ülkede kaçak olarak üretimi gerçekleştirilmektedir (Kurt, 1992).

Piyasaya captagon ticari adı ile sürülen ve etken madde olarak fenetylline içeren bu uyuşturucunun özellikle Arap ülkelerinde kullanımı yaygın olarak görülmektedir (Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı, 2003).

1.1.3.6. Ecstasy

Ecstasy, özellikle Avrupa ülkelerinde merkezi sinir sistemini uyaran ve en yaygın kullanıma sahip sentetik uyuşturuculardan biridir. Ecstasy, sokak dilinde adam, XTC, hug, beans (fasulyeler) ve aşk ilacı olarak bilinmektedir. Hem uyarıcı hem de halüsinojenik bir etkiye sahiptir. Kullanımda insanı harekete geçirmenin yanı sıra, insanın zaman algısı ve diğer

algılarında rahatsızlıklara neden olabilmektedir. Serotonin sistemi hormonal yapı, ruh hali, sinirlilik, cinsel aktivite, uykuya duyarlılık ve acıyı düzenleyen, insanlarda mutluluk hissine neden olan önemli bir sistemdir. Bu nedenle, bu madde insan sağlığı için ciddi bir tehlike arz eder ve nadir de olsa ölümlere sebebiyet verebilmektedir (Özden, 1992).

Ecstasy kullanıcılar üzerinde hem fiziksel hem de psikolojik etkileri bulunmaktadır. Fizyolojik olarak bunun kullanıcıların hafızalarını ve bilişsel yeteneklerini etkilediği tespit edilmiştir. Bu maddeyi kullananlar ile bu maddeyi kullanmayanlar arasında karşılaştırma yaparken, ecstasy kullanıcılarının hafıza ve bilişsel yeteneklerinin azaldığı tespit edildiği görülmektedir. Öte yandan, bu tür maddelerin yüksek dozajlarda kullanılması vücut ısısı kontrol sistemine zarar verebilmektedir. Bu bağlamda, vücut sıcaklığında ani bir artış olabilir. Ayrıca, karaciğer, böbrekler, kalp ve kan damarları sisteme zarar verebilmektedir. Ölüm sonucunun gerçekleşmesi de mümkündür. Zihinsel zayıflık, depresyon, uyku sorunları ve ciddi kaygı bu bağlamda ifade edilebilir. Bu sorunlar kullanım sırasında veya kullanımdan birkaç gün veya hafta sonra ortaya çıkabilir. Bu maddenin kullanımı gün geçtikçe artmaktadır. Ülkemize gelince, malzemenin Türkiye'den Hollanda ve Belçika'dan geldiği tespit edilmiştir (Ergül, 1997). Genellikle logolu herhangi bir tablete, kimyasal bileşenlerinden bağımsız olarak ecstasy denmektedir (Pınarcı, 2014).

Ecstasy kullanımı süresince kullanıcıların kısa vadede su kaybı, baş dönmesi ve yorgunluk gibi tehlikeleri görmezden gelmesine neden olmaktadır. Ayrıca karaciğer ve böbrekler gibi organlarda ciddi hasara sebebiyet vermektedir. Kullanımı kasılma ve kalp yetmezlik ile geçici paranoya ve uykusuzluğa neden olmaktadır (Kasatura, 1998). Yüksek ecstasy dozları ayrıca endişe ve ağır halüsinasyonlara neden olabilir. Anksiyete ve depresyon gibi zihinsel bozukluklar kullanmayanlara göre daha yaygın olmaktadır (Ögel, 2009).

1.1.4. Hayal gösterenler (Halüsinojenler)

Halüsinojenler, insanlarda gerçekte var olmayan sanrıları yaşamalarına neden olan uyuşturucuların genel adları olarak bilinmektedir. Bu maddelerin en ünlüsü, Albert Hofmann tarafından keşfedilen LSD maddesidir. Halüsinojenlerin hammaddesi, kaktüs türlerinin tanelerinden elde edilen bir alkaloid olan meskalin ve birçok mantarda bulunan bir alkaloid olan psilosibindir. Bu alkaloidleri çeşitli kimyasal işlemlerde işleyerek, LSD ve diğer halüsinojenik ilaçlar elde edilmektedir (Babaoğlu, 1997).

LSD'nin bir kişi üzerindeki etkileri zihinsel yapılarına ve maddenin alındığı ortama bağlı olarak büyük ölçüde değişebilmektedir. İnsanlarda etkisi yarım saatten bir saate kadar başlar ve yaklaşık 12 saat sürebilmektedir. Bu maddenin kullanımı insan vücudu üzerinde birçok olumsuz etkiye sahiptir. Kullanımdan sonra LSD'nin ilk etkileri ecstasy ile benzerdir. Bu iletişimi kolaylaştırır ve insanlara yakınlık yaratmaktadır. Kısa vadeli sonuçlar arasında karmaşık görevleri yerine getirememe nedeniyle kazalar, depresyon ve paranoya bulunmaktadır. Uzun dönemli kullanımlarında çok hızlı tolerans geliştirmesine rağmen,

yoksunluk belirtileri ve fiziksel bağımlılık oluşturmamaktadır. Halüsinojen grubu maddeler de, kokain gibi Türkiye’de kullanımı yaygın olmayan madde türlerindedir (Özden, 1992).

1.1.4.1. Esrar

Esrar maddesi genel olarak doğal sınırsal maddeler arasında sınıflandırılmakta olsa bile beyni yavaşlattığı veya uyardığı da görülmektedir. Uyuşturucu maddeler arasında en çok kullanılan ve yetiştirilen madde olduğu bilinmektedir (Işık, 2013). Esrar tartışması toplumda ve akademik mecralarda devam etmektedir. Bu mecralarda esrar kullanımının yasal olup olmadığı tartışma konusu olmaktadır.

Esrar işlenişine göre adlandırmaları değişmektedir. Esrar en çok marihuana ve ot olarak adlandırılır. Esrar yoksunluğu belirtileri kaygı bozukluğu uykusuzluk, iştahsızlık ve hafif kaygı olarak bilinmektedir. Esrar kullanıldığında, heyecan verici etkisi kısa sürede başlar ve etkisi 2 ila 4 saat arasında sürebildiği gözlenmektedir (Kurt ve Kurt, 2007).

Temel olarak, gözlenen etki, gözlerin kızarıklığı, hafif bir kalp atışıdır. İştah artışı ile ağız kuruluğu oluşmaktadır. Esrarla ilgili paranoyak fikirler ile psikotik bozukluk, anksiyete bozukluğu, kalıcı algı bozukluğu ve motivasyon sendromu (eylemsizlik hayatı) gelişebilmektedir. Genellikle toz ve kına şeklinde bulunur. Dişi kenevirde elde edilmektedir. Genellikle basit ve pratik olduğundan, kullanıcıları tarafından sigara tütünüyle karıştırılarak alınmaktadır. Sigarayla beraber içilen esrar birkaç dakika içinde etkisini göstermektedir. Vücutta ölüm ve hastalık korkusu çok yüksek dozlarda görülmektedir (Ögel, 2014). Esrar, doğrudan içilebildiği gibi tütüne karıştırılarak da içilebilmektedir (Demirbaş, 2001).

İnce bir elek içinden geçen birinci kalite esrara “Haşış”, elde edilen ikinci kalite esrara “Marihuana” ismi verilmektedir (Sağtürk ve Büyükakın, 1997). Türkiye’de, ekimi, lisanslı ve kontrollü olarak Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının denetiminde gerçekleştirilmekte olup, yalnızca THC içermeyen ekimine müsaade edilmektedir. (Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı, 2003).

1.1.4.2. Meskalin

Meskalin, Orta ve Güney Amerika’da yetişen ananas şeklindeki ve boyutundaki kaktüsten elde edilmektedir. Acı bir tada sahip olan meskalini kapsülü tablet ve sıvı halde bulunmaktadır. Etkisi 10 saatten fazla devam etmektedir. Ülkemizde yaygın kullanım yoktur (Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı, 2003).

1.1.4.3. Liserjik asit dietilamid (LSD)

Hayaller ve reaksiyonlar oluşturmak için kullanılan LSD, 1943’te kimyager Albert Hoffman tarafından migrenin tedavisini araştırırken çavdar küfünün içinde bulunan bir asitten keşfedilmiştir. LSD birçok durumda ve formda yapılabilmektedir. LSD’nin kendisi olarak bilinen sentetik bir maddenin başka şekilde 19 formu bulunmaktadır. Ayrıca ACID olarak da bilinmektedir (Altındal, 2003).

LSD, uygulama yoluna ve içerdiği aktif bileşene bağlı olarak oral uygulamadan kısa bir süre sonra etkisini göstermektedir. LSD ilk alındığında, yanıtıcı bir etki gösterir ve beynin hızlı çalışmasını sağlamaktadır. Kullanan kişiler kendilerini hayal dünyasında zannetmektedirler. Gerçek ve gerçek olmayan arasında ayırım yapamazlar, görüşleri orantısız olmaktadır (EGM-Interpol, 1994).

1.2. Madde Kullanımının Yol Açtığı Bozukluklar

Uyuşturucu madde kullanımı, beraberinde birçok sorunu da getirmektedir. Uyuşturucu maddelerin yapıları birbirlerinden farklı olmaktadır. Bazı maddeler, merkezi sinir sistemini yavaşlatma, bazıları uyarmakta bazıları ise kullanan bireye halisinojen etkiler göstermektedir. Maddeler, ilk aşamada kişilere keyif verici hisler yaşatmakta ve kullanıcı her aşamada dozajı arttırarak bu hazzı yakalama aşamasına sürüklenmektedir. Bu süreç kişinin bağımlı olmasına neden olmaktadır. Bireyin bağımlı olmasıyla birlikte birtakım hastalıklar ve bozukluklar ortaya çıkmaktadır.

Madde bağımlısı olan birey iradesini kontrol etmekte güçlük yaşamaktadır. Bununla birlikte madde kullanan kişi madde zehirlenmesi ve iç organlarının tahribine maruz kalmaktadır.

Bir veya daha fazla maddenin yüksek dozlarının uygulanması sırasında veya hemen sonrasında, maddenin merkezi sinir sistemi üzerindeki etkisine de bağlı olarak zehirlenme durumu meydana gelmektedir. Belirtiler, maddenin türüne bağlı olarak değişmekte ve genellikle geçici olmaktadır. Kişi madde kullanımını azalttığı veya bıraktığı zaman madde yoksunluğu yaşayarak durduramadığı bir arzu ile madde alma isteği duymaktadır (YEŞİLAY, 2017).

Maddenin fizyolojik etkisiyle doğrudan ilgili olduğuna inanılan belirgin ve kalıcı bozukluklar yaşamaktadır. Bunlar psikotik ve duygu durum bozukluklarıdır.

Psikoaktif maddelerin kullanımından kaynaklanan psikotik bozukluklar, şizofreni, depresyon ve mani ile sıklıkla görülmektedir. Bağımlı madde kullanımını bıraksa dahi şizofreni hareketler sergilemeye devam etmektedir. Bunu yanı sıra kullanıcı duygularını kontrol etmekte zorlanmaktadır. Kullanıcılar da depresif ruh hali veya huzursuz ruh halini hissetmektedirler.

Madde bağımlısı olan bireylerde, maruz kaldığı bu rahatsızlık belirtililerine ek olarak; hafıza bozuklukları, kalıcı demans, anksiyete, cinsel ve uyku bozuklukları da eklenebilir.

1.3. Maddenin Kötüye Kullanımı

Uyuşturucu maddelerin zararlı etkilerine rağmen, tekrarlanan psikoaktif madde kullanımı kötü maksatlı madde kullanımına girmektedir. DSM-IV Madde kötüye kullanımı tanı ölçütlerine göre aşağıdaki vakalardan üçü (veya daha fazlası) ile 12 ay içinde meydana gelen psikoaktif maddelerin kötüye kullanılması, klinik olarak önemli kötüleşmelere veya sıkıntılara yol açan kullanım örüntüsü:

1. Bir kişinin işyerinde, evde ve okulda görevlerini yerine getirmesini engellemek için maddenin tekrar tekrar kullanılması,
2. Fiziksel tehlikeye yol açabilecek durumlarda (örneğin sürüş sırasında) maddelerin etkisinde olmak ve bu durumun tekrarlanması,
3. Madde kullanımı ile ilişkili olarak tekrarlayan yasal sorunların varlığı,
4. Madde kullanımının sosyal yaşamda ve kişinin yakınlarıyla ilişkisinde tekrarlayıcı ve kalıcı problemlere yol açmış olmasına rağmen madde kullanımını sürdürmesi, olarak söylenebilmektedir (DMS, 2007).

1.4. Uyuşturucu Madde Bağımlılığı

Bağımlılık yapan maddeler doğrudan veya dolaylı olarak beyni ve ilgili organları etkileyerek sahte bir iyilik hali yaratmaktadır. Duygular, düşünceler, davranışlar ve tutumlar, psikoaktif maddelerin kullanımına bağlı olarak değişmektedir. İlk kullanımdan sonra tekrar kullanım olasılığı artabilmektedir ve kısır döngünün yaratılmasıyla birlikte insan bağımlılık sürecine girmektedir (Doğan, 2003).

Bağımlılığın;

- Madde kesildiğinde ya da azaltıldığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması,
- Madde kullanımını denetlemek ya da bırakmak için yapılan ama boşa çıkan sürekli çabalar,
- Maddeyi sağlamak, kullanmak ya da bırakmak için büyük zaman harcamak,
- Madde kullanımı nedeni ile sosyal, mesleki ve kişisel etkinliklerin azalması ya da tamamen bırakılması,
- Maddenin tasarlandığından daha uzun ve yüksek miktarlarda alınması,
- Fiziksel ya da psikolojik sorunların ortaya çıkmasına ya da artmasına rağmen madde kullanımını sürdürmek gibi ölçütleri bulunmaktadır. Buna göre belirtilen ölçütlerden sadece üçünün bulunması, bağımlılık tanısı koymak için yeterli görülmektedir (Köknel, 2001).

Ölçütlerden de anlaşılacağı üzere; madde bağımlılığı, kişinin maddeyi reddetmemesine rağmen, maddenin dozunu kademeli olarak artırdığı, yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkmasına rağmen, kişinin kullandığı bir maddeyi birçok kez reddedemeyeceği gerçeği ile kesin bir durum olarak gözükmektedir. Kullanmayı bıraktığında ve zarar görmesine rağmen maddeyi kullanmaya devam ettiğinde zamanının çoğunu madde aramaya harcamaktadır. Bağımlılık belirtileri birçok insanda benzer olarak da görülmektedir.

Uyuşturucu madde bağımlılığı psikolojik ve fizyolojik olarak üzere ikiye ayrılmaktadır. Psikolojik bağımlılıkta bir insanın çektiği acı ve kaygıdan kurtulmak için, kişi madde alımını sıklaştırmakta, tekrarlanan madde kişide rahatlatma hissi yaşatmaktadır. Psikolojik bağımlılıkta; maddeyi geri kazanmaya yönelik aşırı ve güçlü irade, maddenin miktarını arttırmadan kullanılması, kullanılan maddenin zararlı etkileri gibi özellikler genellikle kişisel

sınırlar içinde kalmasına neden olmaktadır. Fizyolojik bağımlılıkta ise eğer uyuşturucu uzun veya kısa bir süre ancak düzenli olarak kullanılırsa, vücut uyuşturucunun etkisine alışır ve alışılan maddenin alınmaması ya da azaltılması durumunda ise, bedende yorgunluk belirtilerinin ortaya çıkması durumudur. Kullanılan miktarın kademeli olarak arttığı fiziksel bağımlılık ile merkezi sinir sisteminde kullanılan madde ile uyum vardır. Bu madde, sinir sistemi hücrelerinin işlevlerini sürdürmek için gerekli kabul edilmektedir. Madde durduğunda veya yeterince alınmadığında yoksunluk belirtileri görülmektedir. Bu kullanıcı için acı verici ve zordur. Böylece kullanıcı, kötü olaylardan kaçınmak için maddeyi almaya devam etmektedir (Yılmaz, 2004).

Türkiye’de madde kullanım sıklığına yönelik kapsamlı bir araştırmanın bugüne kadar yapılmadığı bilinmektedir. Bazı bölgeler de ve farklı yaş gruplarında araştırmalar yapılmakta fakat bu yapılan araştırmaların düzenli aralıklarla yapılmaması kullanım eğilimlerini ve değişimi etkileyen etkenleri sürekli olarak değiştirebilmekte ve yapılan araştırmaların kesin sonuçlara ulaşmasını zor duruma soktuğu bilinmektedir (Ünlü ve Evcin, 2010).

Madde kullanımını ilk kez tecrübe edinen kişi yaşadığı hazzı arayışıyla tekrarlayan madde kullanımını eylemine devam etmektedir. Bireyin kullanmış olduğu madde tekrarlarına rağmen asla ilk kullandığı anda yaşadığı zirveye ulaşmamaktadır. Her bir kullanımda farklılıklar ve azalmalar yaşanmaktadır. Bu olay maddenin bitimine ya da vücudun dur dediği ana kadar devam etmektedir (Ercan, 2000).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) uyuşturucu madde kavramını, tatmin edilemez gereksinim veya arzu, tüketilen madde seviyesini arttırma yönünde eylemde bulunma, ruhsal ve fiziksel açıdan bireyde bağımlılık ve zarar etkenleri oluşturan maddeler bütünü olarak tanımlanmıştır (Sayım, 2000).

Kullanılan bir maddenin uyuşturucu olarak adlandırılması, bireyde alışkanlık özeliğini ortaya çıkarması ile eş değerdir. Bu etken dışında kullanılan maddenin uyarıcı, keyif yaratıcı, hayal gücünü etkileyici, sarhoşluk etkisini yaratması durumlarının bireyin kendi fiziksel ve ruhsal özelliklerine göre farklılık gösterebildiği gözlemlenmektedir.

Gerçekleştirilen bir incelemede, bireyin uyuşturucu kullanımına başlamasının ve bu nedenle bağımlılığını sürdürmesinin en önemli etkeninin “merak” olduğunu saptamıştır. Genç yaştaki bireyler arasında “sinir ve stresli olduğumdan” veya “eğlenmek” amacıyla madde kullanımını ilk kez gerçekleştirdiğini belirtenlerin sayısı oldukça fazladır. Aile içi yaşanan olayların madde kullanımını etkilediğine dair yapılan birçok araştırmada mevcuttur. Kişi bozuk ve mutsuz aile yapısından bunalıp, maddeye sarıldığını bahane etmekte ve bu nedenle bağımlı konumuna gelmektedir. Uyuşturucu bağımlılarının büyük bir kısmı dağılmış ailelerden oluşmaktadır, bu bozuk aile yapısı içerisinde alkol ve madde kullanımı oranları oldukça yüksek olarak belirlenmektedir (Gökler ve Koçak, 2008).

Birey belirli olumsuz yaşam koşulları ve negatif sosyal çevrenin etkisi ile uyuşturucu madde kullanma eğiliminde bulunmakta ve kullanılan bu madde kişi üzerinde bağımlılık etkisini devamlı arttırmaktadır. Böyle bir durumda bağımlı konumunu alan kişi, karşı karşıya kaldığı her olumsuz ruh halinde tekrar maddeyi tüketme isteği ile karşılaşacaktır. Madde tüketen birey için en kötü durum yoksunluk hissidir. Bağımlı hale gelen bireyin vücudu alıştığı maddeyi karşılamak amacıyla kişiyi zorlamaktadır. Bağımlı maddeyi tekrar tüketmek amacıyla tüm çabasını bu yönde kullanır.

Uyuşturucu bağımlısı olan birey toplumca suçlu statüsünde görülmekte ve dışlanmaktadır. Son derece olumsuz süreç geçiren birey üzerinde yaşanan bu dışlanma maddeye bağımlılık düzeyinde artışa neden olmaktadır. Madde tüketimi nedeniyle iş düzeninde negatif durumların yaşanması ve ekonomik sıkıntıların meydana çıkması gözle görülür. Ekonomik açıdan sıkıntıya giren birey mali açıdan pahalı olan ve bağımlısı olduğu maddeyi temin edebilme amacıyla yasa dışı yollara başvurmakta hatta hırsızlık bile yapabilmektedir. Bağımlı olma durumu bireyde sadece fiziksel değil suç düzeyinde de artışa neden olmaktadır. Bunun dışında tüketilen madde kişide cesaret olgusunu arttırmaktadır ve bu olgu sayesinde bireyin göze alamayacağı suçları gerçekleştirme riski artmaktadır (Alpay ve ark., 1995).

1.5. Üniversite Gençlerinin Özellikleri

Gençlik dönemi insanların kim olduklarını ve neler yapabileceklerini anlamaya çalıştıkları bir dönem olmaktadır. Gençlik kavramının birçok disiplinde çeşitli tanımları bulunmaktadır. Sosyoloji, gençlerin yaşamını, benzersiz eylem biçimlerini, yeteneklerini, sorunlarını ve ihtiyaçlarını toplumun yapısına göre incelerken, psikolojideki gençlik teorileri duygusal durum ve bilişsel gelişim dinamiklerini incelemektedir. Pedagoji ve eğitim bilimi ise gençliğin öğrenmesini ve sosyal gelişimini araştırmaktadır (Certel, 2010).

Gençlik sosyolojisi üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, gençlere ilişkin üç farklı bakış açısı olduğu görülmektedir. Marcuse gençliği homojen bir grup olarak görürken, Bourdieu gençliğin homojen olmadığını ve sosyal statünün gençliği birbirinden ayırdığını savunmaktadır. İkili, gençlerin sahip oldukları sosyal duruma göre farklılık gösterdiğini, ancak aynı döneme ait insanlar olmaları ve benzer şeylerle karşılaşmaları gibi bazı ortak özelliklere sahip olduklarını iddia etmektedir (Lüküslü, 2005).

Her ne kadar gençlik kavramı her toplumda farklı yaş aralıklarına göre tanımlansa da, UNESCO ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Gençlik Yılı çerçevesinde gençlik dönemi 15-24 yaş arasında kabul edilmektedir. Ülkemizde gençlik yaşı, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın tanımına uygun olarak, 14 ve 29 yaşları arasındaki insanlar olarak tanımlanmaktadır (Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, 2013).

Yörükoğlu'na (1987) göre, gençlik dönemi 12-21 yaş grubunu kapsamaktadır. Öte yandan Köknel (1981) bir gençlik dönemini 15-25 yaşları arasında ifade eder ve bu dönemin bir insanın toplum için değer kazandığı bir arama dönemi olduğunu savunmaktadır (Nair, 2015).

Gençlik kavramı, sadece belirli bir yaş aralığında olmayıp, aynı zamanda bireyin kendi evinin olması, ailesinden ayrı yaşayıp ailenin bakımı altında finansal özgürlüğünü eline alan bireylerden oluşmaktadır (Nair, 2015). Özellikle, gençlik dönemini çocukluktan olgunluğa sosyal ve ekonomik açıdan bir geçiş dönemi olarak görürsek, bu geçiş döneminin farklı özelliklere sahip olduğu gerçeğini de göz ardı etmememiz gerekmektedir. Yetişkinliğe geçiş döneminin özellikleri aşağıdaki gibi açıklanmaktadır (Nair, 2015):

1. Ebeveynlerinin evinden ayrılıp, kendine ait bir evde yaşamaya başlamak,
2. Eğitimi bitirmiş olmak,
3. Aile dışında, sıklıkla evlilik ile sonuçlanacak yakın ilişkiler kurmak,
4. İşgücüne katılmış olmak,

Bütün bu geçişler birbirine bağlıdır, örneğin, ebeveynlerin evinden ayrılmak ve kendi evlerinde yaşamak için, gelir elde etmek gerekir ve bunun için de işgücüne katılmak ve becerilerini göstermek için çalışmak gerekmektedir. Diğer yandan 20.yy'da yaşanan kentleşme ve sanayileşme süreçleri gençlik döneminin bir hayli uzamasına sebep olmuştur. 20 yaşında üniversite de eğitim gören bir genç ile küçük yaştan bu yana çalışan, evli ve çocuk sahibi olan 20 yaşında bir gencin benzer davranışlar sergilediğini söylemek imkânsızdır. Gökçe (2004) gençlik kavramını, gencin yaşadığı yere göre; kent, köy, gecekondu gibi ve sorumlu olduğu okul veya iş hayatına göre sınıflandırmaktadır. Aynı şekilde Köknel'de (1979), gençleri yaşadıkları yere göre; kent ve köy gençliği, iş ve eğitim durumlarına göre; öğrenci gençliği, çalışan gençlik ya da işsiz ve öğrenci olmayan gençlik olarak sınıflamaktadır.

Kırsal alanlarda yaşayan gençlik; Bunlar genellikle hiç eğitim görmemiş veya ilköğretim düzeyinde olan ve erken iş ve aile sorumlulukları olan tarım sektöründe çalışan bireylerden oluşmaktadır. Ülkemizde kırsal alanlarda yaşayan gençlerin sorunları birbirine benzemektedir. Genel olarak, bu problemler; çalışma şartları, ulaşım, sosyal güvenlik, üretim ve eğitimidir. Bu bölgelerde yaşayan gençlerin ve kentlerde yaşayan gençlerin sorumlulukları farklı olmaktadır (Gökçe, 2004).

Öte yandan, en üretken ve enerjik toplum grubu olan gençler, bir takım karmaşık sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Fark edilmeyen veya görmezden gelinen çocukların davranışları gençler için önemli sorunlara neden olabilir. Gençlik sorunları genellikle geçici olmakla birlikte aynı zamanda kalıcı ve ciddi akıl hastalığının habercisi olabilir. Gençlik meseleleri genellikle sosyal yapıdan etkilenen bir problemdir. Bu nedenle ülkemizdeki sosyo-ekonomik yapı, kademeli olarak geleneksel sosyal özelliklerden uzaklaşmakta ve genç insanlar üzerinde önemli etkiye sahip yapısal sorunlara neden olmaktadır. Gençlik sorunları toplumun sorunlarından uzak tutulmamalıdır; bu nedenle, gençlik sorunlarının çözümü, sosyal sorunların çözümüne bağlıdır. Tüm bu değişimler göz önüne alındığında, gençlerin sosyal yapının sürekliliğini sağlamada ve toplumdaki sorunların çözümü adına fikirler üretmeleri son derece önem arz etmektedir (Balcıoğlu, 2000).

Üniversite gençliği, yaş, cinsiyet, yetiştiği eğitim kurumları ve çevresel özellikler açısından gençlik içinde bir alt sınıfı oluşturmaktadır. Üniversite gençliği, gençlik döneminin zorlukları yaşayan gençliğin bir parçasıdır. 17-24 yaş arasındaki gençlerin olağanüstü özellikleri arasında duygusal, coşkulu, taşkın, çabuk kırılan ve kolayca bozulan ilişkiler, kolay etkilenme, kişiliğin sınırlarını aşma, toplum içinde ilgi çekme, sivrilme ve toplumda yetişkin rolü olma çabaları bulunmaktadır. Türkiye’de üniversite hayatı diğer ülkelere nazaran endişe ve strese neden olan bir ortam olarak görülmektedir (Çavuşoğlu, 2009).

Üniversite öğrencileri için önemli bir problem, kendi kimliklerini kazanmalarıdır. Kişilik arama süreci, hemen hemen her gencin yaşadığı bir mücadeledir. Üniversite öğrencileri değişim için en açık gruptur.

Gençlik sorunlarının kaynağı sosyal yapıdır. Üniversite gençliği, akranlardan seçilen ve belirli bir yeterlilik düzeyinde kanıtlanmış insanlardan oluşmaktadır. Bu gençliğin sorunlarına akıl sağlığı açısından sağlanabilecek her türlü yardım veya fırsat onları daha olgunlaştıracak ve zihinsel gelişimlerini daha işlevsel hale getirecektir.

Kişi üniversite eğitimine başladığı dönemde kişilik özelliklerini de geliştirmeye ve tamamlamaya başlamaktadır. Bu dönemde kişide fiziksel, zihinsel ve ruhsal açıdan değişimler gözlemlenmektedir. Üniversite çağında olan bireyler aile ortamından uzak kalma tecrübesini genelde ilk defa yaşamaktadırlar ve bu nedenle belirli zorluklar ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Üniversite çağında bulunan kişiler, farklı bir arkadaş çevresi edinme konusunda adımlar atmaktadırlar. Anne ve babaya karşı hissedilen bağımlı olma duygusu zamanla daha az seviyelere inmekte ve benzer yaşlardaki bireylerle yakın ikili ilişkilere girmektedirler. Öğrenciler bu süreçte farklı bir şehre ve çevreye adapte olmada ve yeni bir sosyal çevrede kendisine yer edinme konularında belli başlı sorunlar yaşayabilmektedirler. Üniversite eğitimini sürdüren bireyler yaşadığı bu sorunlara yönelik çözüm yollarını kendileri halletmek zorundadırlar. Bu konuda etkili olan faktör üniversite eğitimini sürdüren bireylerdeki kişisel özelliklerdir (Dündar, 2009).

Üniversitede eğitimini sürdüren bireylerde en sık rastlanan kişisel özelliklerden bir tanesi çocukluk evresinden yetişkin dönemine geçme sürecinden meydana gelen sıkıntılardır. Sosyal açıdan olgunluk seviyesine gelmenin en mühim iki faktörü olarak kabul gören bağımsızlık duygusu ve cinsel kimliğin getirdiği davranışları kazanmaktır. Üniversite eğitimini sürdüren bireylerin en ciddi sorunları da kendi kimliğini kazanma sürecinde yaşanmaktadır. Üniversite öğrencileri kendisini yenileyebilen ve değiştirebilen bir grup olarak kabul görür. Ancak öğrenci bireyler kendilerini yaşanan bu değişimlere devamlı uyum sağlama zorunluluğunda hissetmektedirler.

Üniversite gençliğini meydana getiren kişiler belirli düzeydeki sınavlardan başarı ile geçmiş bir nevi toplum içerisinde seçilmiş insanlardır. Birtakım başarıları elde eden bu öğrenci

grubuna ruh sağlığı yönünde yarar sağlayacak adımlar atıldığı takdirde zihinsel süreçlerinin son derece olumlu etkileneceği gözle görölmektedir.

Üniversite hayatında belli bir arkadaş grubunun üyesi olarak kabul görme, başarılı iş hayatı edinme ve kişinin geleceğini en iyi şekilde inşa etmesi yönünde yeni bir okul ve yeni bir şehir adım atılmaktadır. Ancak bireye başlangıçta bu değişim ve yabancı ortama uyum sağlama yönünde uğraş verme durumu belirli problemleri beraberinde getirmektedir. Fakat mantıklı davranış sergileyerek bu sorunlar karşısında kişilere yardımcı olan uzman psikolojik danışmanlara, rehberlik merkezlerine veya psikologlara yönelen ve sorunlarını yardım alma yoluyla çözmeye çalışan gençler daha başarılı olmaktadır. Bireyde meydana gelen davranış bozuklukları açık davranış göstergeleri olarak kendini belli etmektedir. Fakat soruna neden olan bu basit problemler her geçen gün çoğalır ve bir süre sonra üst üste birikerek birey üzerindeki olumsuz etkenlerini gün yüzüne çıkarmaktadır. Genç bireyler üzerindeki sorunların büyük veya küçük olması değil zamanında ve doğru yollarla çözüme kavuşturulması en önemli kural olarak belirtilmektedir (Aktaş, 1997).

Aktaş tarafından 1997 yılında üniversite öğrencilerine yönelik yapılan incelemede dördüncü sınıfta eğitim gören bireylerin kişilik özelliklerinin ve sosyal çevre ile uyumlarının birinci sınıfta eğitim gören bireylere oranla daha yüksek seviyede olduğu saptanmıştır. Dördüncü sınıfta eğitim gören birey uzun bir süredir değişimi yaşamakta ve geçen süre zarfında artık değişime ayak uydurmuş ve uyum sağlamış olarak görölmektedir. Ancak birinci sınıfta olan birey yeni şehir ve sosyal çevre karşısında değişimi yeni yaşamaya başlamış yaşanan bu süreçte ilk başlarda zorlanma aşaması gayet normaldir. Böylelikle üniversitede alınan eğitim süreci, öğrencilerin kişilik ve birçok özelliklerinin gelişimini sağlamada etki gösteren süreç olarak kabul görmektedir (Dündar, 2009).

1.6. Gençlerde Uyuşturucu Kültürü

İnsan hayatını alışkanlıkları yönlendirir. Kişi, yaşayabilmesinin ön şartları olan köklü alışkanlıkları edinirse, bunların ihtiyaçlarını tatmin edecek şekilde hayatını tanzim etme gayretine girer. Sigara kullanmaya başlayan kişinin, bu alışkanlıkla birlikte bazı davranış tarzlarına yöneldiği görülür. Hangi sigara iyidir? İyi sigara nerede bulunur? Sigara en güzel nasıl içilir? Gibi sualler ve bunların cevaplarından oluşan bir sigara kültürü de kişide teşekkül etmeye başlamaktadır.

Bu alışkanlık alkol veya uyuşturucu madde alışkanlığında olduğu gibi, iptila derecesine varırsa, insan hayatı üzerindeki tesirleri de o ölçüde genişlemektedir. Nitekim uyuşturucu alışkanlığının yayılmasıyla birlikte bir uyuşturucu alt kültürünün de geliştii görölmektedir. ABD’de “Beatnic” ve “Hippy”; Almanya’da “Halbstarcken riots” Danimarka’da “Anderupen”, Japonya’da “Taizo Zaku”, İtalya’da “Vitelloni”, Rusya’da “Stilliague” dünya ülkelerinde teşekkül etmiş bulunan uyuşturucu alt kültür gruplarından bazılarıdır. Uyuşturucu kültürü, yıkıcı fikirlerin, zararlı duyguların ve kötü alışkanlıkların toplumda yaygın hale gelmesidir.

Aileden ve toplumdan yabancılaşmış insanlar kendilerine yabancılaşmış ve bir dereceye kadar önemini yitirmişlerdir. Uyuşturucu kültürü böyle bir ortamda gelişmektedir. Bu nedenle, uyuşturucu kültürü, bir yabancılaşma olgusundan toplumdaki bir alt kültüre verilen bir reaksiyonun dönüşümüdür. Sigara, uyuşturucu, alkol ve fuhuş gibi kötü alışkanlıkları aşan dış güçlerin hedefi, ülkeyi sömürmeye, ailenin kurumunu tahrip etmeye ve ulusun savunma gücünü tahrip etmeye karşı savunmasız kılar.

Gençlerde psikoaktif maddelerin kullanımının yargılanma veya kötüye kullanma şeklinde görülme olasılığı daha fazla olduğundan, yetişkinlerde kullanılan bağımlılık kriterleri, gençlerin kullanım özelliklerini açıklayamayabilir. Genç insanlarda psikoaktif maddelerin kullanımı, gelişim aşamalarındaki birçok faktörden etkilenir (fiziksel, sosyal, bilişsel) ve problem süreçleri faydalıdır. Kullanım ise gelişimsel aşamalarının tamamlanmasını önlemektedir (Ögel, 2005).

Bazı araştırmalar gençlerde alkol ve psikoaktif maddelerin kullanımının yetişkinlik döneminde belirlediğini göstermektedir. Maddelerin genç insanlarda kullanımı; sigara, alkol ve esrardan diğer maddelere geçişi gösterir ve bu süreç genç kişinin cinsiyetine ve kültürüne bağlı olarak değişebildiği anlaşılmaktadır.

Belirli yaşlarda bazı hormonların salınması ve gençlikteki fizyolojik değişiklikler sonucunda insanlarda psikolojik ve fizyolojik değişiklikler meydana gelmektedir. Bu değişikliklerin bir sonucu olarak, insanlar birçok problem yaşayabilir ve farklı yaklaşımlar arayabilmektedir. Bunun sonucu olarak, bugün sıkça karşılaşılan gençlerin sigara ve alkol kullanmaya başladıkları ve daha sonra diğer maddelere geçtikleri açık olarak gözlemlenmektedir (Altıntaş ve ark., 2004).

Gençlik döneminin riskli olduğu gerçeği, biyolojik ve psikolojik faktörlere bağlı olmaktadır. Biyolojik faktörler; fizyolojik, genetik ve nörolojiktir. Uyuşturucu kullanan ailede yaşayan bir kişinin psikoaktif maddeler kullanması daha muhtemeldir ve vücuttaki bazı genler kalıtım yoluyla uyuşturucu bağımlılığına yol açmaktadır (Oğuz ve Öğretir, 2018: 535). Uyuşturucu bağımlılığının sebeplerine baktığımızda çok faktörlü bir durum ortaya çıkmaktadır. Madde bağımlılığı bir faktöre indirgenemeyecek kadar çok boyutlu bir kavram olarak görülmektedir (Tekeci, 2018).

2. BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, madde bağımlılığı, madde kullanımı gibi konu başlıklarını içeren ve özellikle bu konularda üniversite öğrencilerinin veya o yaş grubuna yakın bireylerin görüşleri, tutumları ve değerlendirmeleri üzerinde incelemelerde bulunulan çalışmalara yer verilmektedir.

Çelik (2019) çalışmasında, Milli Eğitim Bakanlığında göreve henüz başlamamış sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tütün ve maddelerin zararlarına farkındalıklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Katılımcıların bağımlılık aşamasında maddelere algı seviyesinin cinsiyete göre değişmediği, özellikle medya ve maddi sorunların uyuşturucu madde bağımlılığını tetiklediği, madde kullanan bireylerin aile yapısının madde kullanımlarını etkilediği sonuçları çalışmada belirtilmiştir (Çelik, 2019).

Öztürk (2018) araştırmasında, üniversite öğrencilerinin madde bağımlılığına yönelik farkındalıkları ile yaşam doyumu noktası arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Madde bağımlılığı farkındalık ölçeğinin kullanıldığı çalışmada, bağımlılığın yaşam doyumu ile ilişkisi bulunamamıştır. Yaşam doyumunun (kişinin hayatından ve içinde bulunduğu durumdan memnuniyet ve tatmin duygusu hissetmesidir) tüm yaşama etki ettiğini iddia etmekle birlikte madde bağımlılığı farkındalık ölçeğinin de, öğrencilerin demografik değişkenleri üzerinde etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır (Öztürk, 2018).

Lise öğrencileri üzerinde, madde kullanım sebeplerini araştırmak amacıyla gerçekleştirilen bir çalışmada, madde bağımlısı olan bireylerin aile fertlerinin alkol ve sigara kullandığı ve bu kişilerin eğitim seviyelerinin genel olarak madde kullanımı üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Oktay, 2017).

Bozkurt (2016) tarafından, 20-22 yaş aralığında bulunan gençlerin uyuşturucu kullanmasına sebep olan sosyolojik faktörlerin neler olduğuna dair bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre gençlerin sosyal çevresindeki insanlarla iyi bir ilişkisinin olmaması durumu, bireyi sakıncalı davranışlar gösteren akranlarının yanına çekmesine neden olmaktadır. Ayrıca uyuşturucu kullanan gençlerin şiddete maruz kalmaları suç işleme olasılığını arttırdığı bulgusuna erişilmiştir. Bunlara öneri olarak ise ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda yeterli düzeyde eğitilmesi gerektiğini söylemektedir (Bozkurt, 2016).

Gargari (2015) çalışmasında, Dokuz Eylül Üniversitesinde belirlediği fakültelerden toplam 240 öğrenci üzerinde alkol, sigara ve bağımlılık maddeleri kullanan öğrencilerin damgalama (bir kimseyi herhangi bir özellik ile nitelemek) eğilimlerini ve bu maddelerin kullanım yaygınlığı incelenmiştir. Sigara, alkol ve madde kullanan bireylerin damgalama durumlarının kullanmayan bireylere göre daha az olduğu ve katılımcıların %60,1'inde yüksek seviyede olumsuz tutuma sahip olduğu sonucuna erişilmiştir (Gargari, 2015).

Altıok (2013) tarafından, Adana ili içerisinde yer alan liselerdeki öğrencilerin alkol ve uyuşturucu maddelere eğilimlerini inceleyen bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Madde kullanımının ailenin sosyo-ekonomik yapısı ile ilgili bir ilişki kurulamamıştır. Lise öğrencilerinin madde ve alkol kullanma eğilimlerinin artmakta olduğu buna önlem olarak aile hekimlerin, danışman ve rehber kişilerin ve ailelerine yardımcı olmasının önemli olacağı vurgulanmıştır (Altıok, 2013).

Özdemir (2014) tarafından Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi 1. Sınıf öğrencilerinin katılım gösterdiği çalışmada, öğrencilerin madde bağımlılığı ile ilgili görüşlerini belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin maddelere yönelik bilgilerinin olması onları maddeleri kullanmamasına neden olmakta olduğu, kullanan kişilerin genellikle yakın çevresinden dolayı kullanmaya başladığı ortaya konmaktadır (Özdemir, 2011)

2011 yılında İnönü Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulunda öğrenim gören 504 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada, sigara, alkol ve bağımlılık maddesi kullanan bireylerin ailelerinden aldıkları sosyal desteğin problem üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bahse konu çalışmada, ailelerinden sosyal anlamda destek alan öğrencilerin destek göremeyen öğrencilere göre kullanım puanlarının daha az olduğu görülmüştür. Ailelerin gençler üzerindeki etkisinin madde, sigara veya alkol kullanımında son derece önemli olduğu çıkan sonuçlardan anlaşılmaktadır (Koca ve Oğuzöncül, 2015).

2010 yılında İran'ın başkenti Tahran şehrinde İslami Azad Üniversitesi öğrencilerin uyuşturucu madde farkındalığına yönelik bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma da öğrencilerinin madde bağımlılığına ilişkin bilgi ve tutumlarını incelemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin az bir kısmı uyuşturucuyu kendilerini daha yetişkin hissetmek için kullandıklarını ifade ederken, çoğu akranları arasında daha popüler olmaya çalışmış ve sonuçlar öğrencilerin madde bağımlılığının zararlı etkileri konusunda bilgi sahibi olduklarını göstermiştir (Javadian ve ark., 2010).

2020 yılında Hindistan'ın Chennai şehri Tıbbi ve Teknik Bilimler Enstitüsü Saveetha Üniversitesi'nde ergenlerde narkotik madde kullanımı konusunda farkındalığı araştırmaya yönelik bir çalışma yapılmıştır. Araştırmaya 65'i erkek, 35'i kadın olmak üzere toplam 100 ergen dâhil edilmiştir. Çalışma sonuçları incelendiğinde ergenlerin çoğunluğunun uyuşturucu madde kullanımı ve zararlı etkileri konusunda bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Narkotik madde bağımlılığının fiziksel, psikolojik ve genel sağlık etkilerine ilişkin farkındalık ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Haripriya ve Ganaphaty, 2020).

3. BÖLÜM

MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada; yükseköğrenim öğrencilerinin narkotik madde farkındalık düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusunda 10 alt hipotez belirlenmiştir. Bunlar;

H1- Yükseköğrenim öğrencilerinin cinsiyetlerine bağlı narkotik madde farkındalık düzeylerinde farklılık vardır.

H2- Yükseköğrenim öğrencilerinin yaşadığı yere bağlı narkotik madde farkındalık düzeylerinde farklılık vardır.

H3- Yükseköğrenim öğrencilerinin yaşadığı bölgeye bağlı narkotik madde farkındalık düzeylerinde farklılık vardır.

H4- Yükseköğrenim öğrencilerinin aylık gelirine bağlı narkotik madde farkındalık düzeylerinde farklılık vardır.

H5- Yükseköğrenim öğrencilerinin okuduğu bölüme bağlı narkotik madde farkındalık düzeylerinde farklılık vardır.

H6- Yükseköğrenim öğrencilerinin alkol kullanımına bağlı narkotik madde farkındalık düzeylerinde farklılık vardır.

H7- Yükseköğrenim öğrencilerinin sigara kullanımına bağlı narkotik madde farkındalık düzeylerinde farklılık vardır.

H8- Yükseköğrenim öğrencilerinin ebeveynlerin hayatta olmasına bağlı narkotik madde farkındalık düzeylerinde farklılık vardır.

H9- Yükseköğrenim öğrencilerinin ebeveynlerin birlikte yaşamalarına bağlı narkotik madde farkındalık düzeylerinde farklılık vardır.

H10- Yükseköğrenim öğrencilerinin madde kullanım bilgisini paylaştığı ebeveynin kim olduğuna bağlı narkotik madde farkındalık düzeylerinde farklılık vardır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini ülkemizde yükseköğretim de Hitit Üniversitesi'nde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme ise ankete katılmayı kabul eden 165 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmaya katılan öğrencilerin anket sorularına objektif cevap verdiği kabul edilerek analizler yapılmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmadaki veriler anket yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Hipotezler sonucu ankete katılan öğrencilerin demografik özelliğini belirlemek için 10 soru, narkotik madde farkındalık düzeylerini de belirlemek için de 27 soru olmak üzere 37 soruluk bir anket oluşturulmuştur. Yükseköğrenim öğrencilerinin narkotik madde farkındalık düzeylerini belirlemek için hazırlanan 27 soruda "5'li Likert Ölçeği" kullanılmıştır. Verilen cevaplar "1: Hiç katılmıyorum,

2: katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Biraz katılıyorum ve 5: Tamamen katılıyorum” olarak belirlenmiş ve buna göre analizler yapılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Yükseköğrenim öğrencilerinin narkotik madde farkındalık düzeylerinin belirlenmesi için sorulan sorulara verdikleri cevaplar “IBM SPSS Statistics 25.0” programı ile analiz edilmiş ve “Cronbach Alpha (α)” değeri 0.738 elde edilmiştir. Cronbach Alpha (α) değerinin $0.6 < \alpha < 0,8$ aralığında olması yapılan çalışmanın güvenilir olduğunu göstermektedir. Yükseköğrenim öğrencilerinin demografik özellikler ve narkotik madde farkındalık düzeylerinin belirlenmesi için sorulan sorulara verdikleri cevaplar için frekans ve yüzde değerleri bulunarak tablolar halinde verilmiştir. Çalışmaya başlarken oluşturulan 10 hipotezin doğruluğunu test etmek için parametrik ve non-parametrik analizler yapılmıştır. Elde edilen veriler tablo haline getirilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır. Verilen cevaplardan elde edilen sonuçların birbirleriyle tutarlı olup, hipotezlerin doğruluğunda $p < 0.05$ anlamlı farklılığı ifade etmektedir.

4.1. Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular

Yükseköğrenim öğrencilerinin demografik verileri tablo haline getirilmiştir. Öğrencilerin %41,8'i erkek, %58,2'si kadın; %33,3'ü sigara kullanırken, %66,7'si sigara kullanmamaktadır. Ankete katılan öğrencilerin %21,8'i büyük şehirde, %38,8'i şehirde, %32,7'si ilçe, %6,7'si köyde; %6,7'si Akdeniz Bölgesinde, %4,2'si Doğu Anadolu Bölgesinde, %1,8'i Ege Bölgesinde, %5,5'i Güney Doğu Anadolu Bölgesinde, %33,3'ü İç Anadolu Bölgesinde, %44,8'i Karadeniz Bölgesinde ve %3,6'sı Marmara Bölgesinde yaşamaktadırlar. Öğrencilerin %22,4'ünün 0-2000 TL, %17,0'si 2000-4000 TL, %12,1'i 4000-6000 TL, %48,5'i 6000 TL ve üzeri gelire sahip; %50,9'u ön lisans, %34,5'i lisans ve %14,5'i lisansüstü öğrenin görmektedir. Öğrencilerin %14,5'i alkol kullanırken %85,5'i alkol kullanmamaktadır. Ankete katılanların madde kullanım durumunda %13,3'ü annesiyle, %21,5'i anne-babasıyla ve %55,2'si hiçbiriyle bu durumu paylaşmayacağını ifade etmiştir. Yine öğrencilerin %92,1'inin ebeveynleri hayatta iken %7,9'unun ebeveynleri hayatta değildir. Öğrencilerin %89,7'sinin ebeveynleri birlikte yaşarken %10,3'ünün ebeveynleri birlikte yaşamamaktadırlar.

Tablo 4.1. Yükseköğrenim öğrencilerinin demografik verileri

<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Erkek	69	41,8
Kadın	96	58,2
<i>Yaşanılan yer</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Büyük Şehir	36	21,8
İl (Merkez İlçe)	64	38,8
İlçe	54	32,7
Köy	11	6,7
<i>Sigara kullanma</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Evet	55	33,3
Hayır	110	66,7

<i>Ebeveynlerin hayatta olması</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Evet	152	92,1
Hayır	13	7,9
<i>Ebeveynlerin birlikte olması</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Evet	148	89,7
Hayır	17	10,3
<i>Yaşanılan bölge</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Akdeniz Bölgesi	11	6,7
Doğu Anadolu Bölgesi	7	4,2
Ege Bölgesi	3	1,8
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	9	5,5
İç Anadolu Bölgesi	55	33,3
Karadeniz Bölgesi	74	44,8
Marmara Bölgesi	6	3,6
<i>Aylık gelir</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
0-2000 TL	37	22,4
2000-4000 TL	28	17,0
4000-6000 TL	20	12,1
6000 TL ve üzeri	80	48,5
<i>Eğitim Seviyesi</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Ön lisans	84	50,9
Lisans	57	34,5
Lisansüstü	24	14,5
<i>Madde kullanım bilgisinin aileden biriyle paylaşılması</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Annemle paylaşırım	22	13,3
Her ikisi ile paylaşırım	52	31,5
Hiçbiri ile paylaşmam	91	55,2
<i>Alkol kullanma</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Evet	24	14,5
Hayır	141	85,5

4.2. Yükseköğrenim Öğrencilerinin Narkotik Madde Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesine ilişkin Bulgular

“Bağımlılık yapıcı maddeler tehlikeli insanlar tarafından kullanılır” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %3,6’sı (6 kişi) hiç katılmıyorum, %17,0’si (28 kişi) katılmıyorum, %16,4’ü (27 kişi) kararsızım, %32,1’i (53 kişi) biraz katılıyorum, %30,9’u (51 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.2. Bağımlılık yapıcı maddeler tehlikeli insanlar tarafından kullanılır sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı maddeler tehlikeli insanlar tarafından kullanılır	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	6	3,6	3,6	3,6
Katılmıyorum	28	17,0	17,0	20,6
Kararsızım	27	16,4	16,4	37,0
Biraz Katılıyorum	53	32,1	32,1	69,1
Tamamen Katılıyorum	51	30,9	30,9	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle arkadaş olabilirim” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %37,6’sı (62 kişi) hiç katılmıyorum, %21,8’i (36 kişi) katılmıyorum, %18,2’si (30 kişi) kararsızım, %15,8’i (26 kişi) biraz katılıyorum, %6,7’si (11 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.3. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle arkadaş olabilirim sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle arkadaş olabilirim	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	62	37,6	37,6	37,6
Katılmıyorum	36	21,8	21,8	59,4
Kararsızım	30	18,2	18,2	77,6
Biraz Katılıyorum	26	15,8	15,8	93,3
Tamamen Katılıyorum	11	6,7	6,7	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan insanlar güvenilir değildir” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %8,5’i (14 kişi) hiç katılmıyorum, %10,3’ü (17 kişi) katılmıyorum, %21,8’i (36 kişi) kararsızım, %20,6’sı (34 kişi) biraz katılıyorum, %38,8’i (64 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.4. Bağımlılık yapıcı madde kullanan insanlar güvenilir değildir sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan insanlar güvenilir değildir	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	14	8,5	8,5	8,5
Katılmıyorum	17	10,3	10,3	18,8
Kararsızım	36	21,8	21,8	40,6
Biraz Katılıyorum	34	20,6	20,6	61,2
Tamamen Katılıyorum	64	38,8	38,8	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler çalıştırılmamalıdır” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %12,7’si (21 kişi) hiç katılmıyorum, %15,2’si (25 kişi) katılmıyorum, %25,5’i (42 kişi) kararsızım, %13,9’u (23 kişi) biraz katılıyorum, %32,7’si (54 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.5. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler çalıştırılmamalıdır sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler çalıştırılmamalıdır	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	21	12,7	12,7	12,7
Katılmıyorum	25	15,2	15,2	27,9
Kararsızım	42	25,5	25,5	53,3
Biraz Katılıyorum	23	13,9	13,9	67,3
Tamamen Katılıyorum	54	32,7	32,7	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum düzenini bozar” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %2,4’ü (4 kişi) hiç katılmıyorum, %7,9’u (13 kişi) katılmıyorum, %12,7’si (21 kişi) kararsızım, %29,1’i (48 kişi) biraz katılıyorum, %47,9’u (79 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.6. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum düzenini bozar sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum düzenini bozar	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	4	2,4	2,4	2,4
Katılmıyorum	13	7,9	7,9	10,3
Kararsızım	21	12,7	12,7	23,0
Biraz Katılıyorum	48	29,1	29,1	52,1
Tamamen Katılıyorum	79	47,9	47,9	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanmak bir hastalıktır” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %1,8’i (3 kişi) hiç katılmıyorum, %6,7’si (11 kişi) katılmıyorum, %9,7’si (16 kişi) kararsızım, %20,6’sı (34 kişi) biraz katılıyorum, %61,2’si (101 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.7. Bağımlılık yapıcı madde kullanmak bir hastalıktır sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanmak bir hastalıktır	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	3	1,8	1,8	1,8
Katılmıyorum	11	6,7	6,7	8,5
Kararsızım	16	9,7	9,7	18,2
Biraz Katılıyorum	34	20,6	20,6	38,8
Tamamen Katılıyorum	101	61,2	61,2	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin sadece kendilerine değil topluma da zararı vardır” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %1,2’si (2 kişi) hiç katılmıyorum, %3,0’ü (5 kişi) katılmıyorum, %7,9’u (13 kişi) kararsızım, %19,4’ü (32 kişi) biraz katılıyorum, %68,5’i (113 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.8. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin sadece kendilerine değil topluma da zararı vardır sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin sadece kendilerine değil topluma da zararı vardır	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	2	1,2	1,2	1,2
Katılmıyorum	5	3,0	3,0	4,2
Kararsızım	13	7,9	7,9	12,1
Biraz Katılıyorum	32	19,4	19,4	31,5
Tamamen Katılıyorum	113	68,5	68,5	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum kurallarını umursamazlar” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %1,8’i (3 kişi) hiç katılmıyorum, %9,1’i (15 kişi) katılmıyorum, %10,9’u (18 kişi) kararsızım, %24,2’si (40 kişi) biraz katılıyorum, %53,9’u (89 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.9. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin sadece kendilerine değil topluma da zararı vardır sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum kurallarını umursamazlar	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	3	1,8	1,8	1,8
Katılmıyorum	15	9,1	9,1	10,9
Kararsızım	18	10,9	10,9	21,8
Biraz Katılıyorum	40	24,2	24,2	46,1
Tamamen Katılıyorum	89	53,9	53,9	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum içine entegre edilmelidir” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %6,7’si (11 kişi) hiç katılmıyorum, %12,1’i (20 kişi) katılmıyorum, %28,5’i (47 kişi) kararsızım, %18,2’si (30 kişi) biraz katılıyorum, %34,5’i (57 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.10. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum içine entegre edilmelidir sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum içine entegre edilmelidir	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	11	6,7	6,7	6,7
Katılmıyorum	20	12,1	12,1	18,8
Kararsızım	47	28,5	28,5	47,3
Biraz Katılıyorum	30	18,2	18,2	65,5
Tamamen Katılıyorum	57	34,5	34,5	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler doğru kararlar veremezler” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %1,8’i (3 kişi) hiç katılmıyorum, %5,5’i (9 kişi) katılmıyorum, %13,3’ü (22 kişi) kararsızım, %21,8’i (36 kişi) biraz katılıyorum, %57,6’sı (95 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.11. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler doğru kararlar veremezler sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler doğru kararlar veremezler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	3	1,8	1,8	1,8
Katılmıyorum	9	5,5	5,5	7,3
Kararsızım	22	13,3	13,3	20,6
Biraz Katılıyorum	36	21,8	21,8	42,4
Tamamen Katılıyorum	95	57,6	57,6	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan birisiyle aynı ortamda çalışabilirim” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %30,3’ü (50 kişi) hiç katılmıyorum, %19,4’ü (32 kişi) katılmıyorum, %27,3’ü (45 kişi) kararsızım, %12,7’si (21 kişi) biraz katılıyorum, %10,3’ü (17 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.12. Bağımlılık yapıcı madde kullanan birisiyle aynı ortamda çalışabilirim sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan birisiyle aynı ortamda çalışabilirim	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	50	30,3	30,3	30,3
Katılmıyorum	32	19,4	19,4	49,7
Kararsızım	45	27,3	27,3	77,0
Biraz Katılıyorum	21	12,7	12,7	89,7
Tamamen Katılıyorum	17	10,3	10,3	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle sosyal ilişki kuramam” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %7,3’ü (12 kişi) hiç katılmıyorum, %15,2’si (25 kişi) katılmıyorum, %24,2’si (40 kişi) kararsızım, %17,6’sı (29 kişi) biraz katılıyorum, %35,8’i (59 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.13. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle sosyal ilişki kuramam sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle sosyal ilişki kuramam	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	12	7,3	7,3	7,3
Katılmıyorum	25	15,2	15,2	22,4
Kararsızım	40	24,2	24,2	46,7
Biraz Katılıyorum	29	17,6	17,6	64,2
Tamamen Katılıyorum	59	35,8	35,8	100,0

“Ailemde bağımlılık yapıcı madde kullanan birisi olsa herkesten gizlerim” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %36,4’ü (60 kişi) hiç katılmıyorum, %22,4’ü (37 kişi) katılmıyorum, %21,8’i (36 kişi) kararsızım, %10,3’ü (17 kişi) biraz katılıyorum, %9,1’i (15 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.14. Ailemde bağımlılık yapıcı madde kullanan birisi olsa herkesten gizlerim sorusuna verilen cevapların analizi

Ailemde bağımlılık yapıcı madde kullanan birisi olsa herkesten gizlerim	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	60	36,4	36,4	36,4
Katılmıyorum	37	22,4	22,4	58,8
Kararsızım	36	21,8	21,8	80,6
Biraz Katılıyorum	17	10,3	10,3	90,9
Tamamen Katılıyorum	15	9,1	9,1	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler ile aynı sosyal ortamda bulunmak istemem” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %4,8’i (8 kişi) hiç katılmıyorum, %10,3’ü (17 kişi) katılmıyorum, %21,8’i (36 kişi) kararsızım, %17,0’si (28 kişi) biraz katılıyorum, %46,1’i (76 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.15. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler ile aynı sosyal ortamda bulunmak istemem sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler ile aynı sosyal ortamda bulunmak istemem	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	8	4,8	4,8	4,8
Katılmıyorum	17	10,3	10,3	15,2
Kararsızım	36	21,8	21,8	37,0
Biraz Katılıyorum	28	17,0	17,0	53,9
Tamamen Katılıyorum	76	46,1	46,1	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere karşı hassas olurum” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %9,7’si (16 kişi) hiç katılmıyorum, %10,9’u (18 kişi) katılmıyorum, %26,1’i (43 kişi) kararsızım, %29,7’si (49 kişi) biraz katılıyorum, %23,6’sı (39 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.16. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere karşı hassas olurum sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere karşı hassas olurum	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	16	9,7	9,7	9,7
Katılmıyorum	18	10,9	10,9	20,6
Kararsızım	43	26,1	26,1	46,7
Biraz Katılıyorum	49	29,7	29,7	76,4
Tamamen Katılıyorum	39	23,6	23,6	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullananların karakterleri oturmamıştır” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %7,9’u (13 kişi) hiç katılmıyorum, %13,9’u (23 kişi) katılmıyorum, %28,5’i (47 kişi) kararsızım, %28,5’i (47 kişi) biraz katılıyorum, %21,2’si (35 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.17. Bağımlılık yapıcı madde kullananların karakterleri oturmamıştır sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullananların karakterleri oturmamıştır	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	13	7,9	7,9	7,9
Katılmıyorum	23	13,9	13,9	21,8
Kararsızım	47	28,5	28,5	50,3
Biraz Katılıyorum	47	28,5	28,5	78,8
Tamamen Katılıyorum	35	21,2	21,2	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler suç işleme eğilimleri daha fazladır” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %1,2’si (2 kişi) hiç katılmıyorum, %1,2’si (2 kişi) katılmıyorum, %10,9’u (18 kişi) kararsızım, %26,1’i (43 kişi) biraz katılıyorum, %60,6’sı (100 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.18. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler suç işleme eğilimleri daha fazladır sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler suç işleme eğilimleri daha fazladır	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	2	1,2	1,2	1,2
Katılmıyorum	2	1,2	1,2	2,4
Kararsızım	18	10,9	10,9	13,3
Biraz Katılıyorum	43	26,1	26,1	39,4
Tamamen Katılıyorum	100	60,6	60,6	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin verdikleri sözlere inanmam” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %1,8’i (3 kişi) hiç katılmıyorum, %5,5’i (9 kişi) katılmıyorum, %15,2’si (25 kişi) kararsızım, %25,5’i (42 kişi) biraz katılıyorum, %52,1’i (86 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.19. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin verdikleri sözlere inanmam sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin verdikleri sözlere inanmam	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	3	1,8	1,8	1,8
Katılmıyorum	9	5,5	5,5	7,3
Kararsızım	25	15,2	15,2	22,4
Biraz Katılıyorum	42	25,5	25,5	47,9
Tamamen Katılıyorum	86	52,1	52,1	100,0

“Madde bağımlısı kişiler aile içindeki rol ve sorumluluklarını yerine getirebilirler” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %30,9’u (51 kişi) hiç katılmıyorum, %23,6’sı (39 kişi) katılmıyorum, %23,6’sı (39 kişi) kararsızım, %15,8’i (26 kişi) biraz katılıyorum, %6,1’i (10 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.20. Madde bağımlısı kişiler aile içindeki rol ve sorumluluklarını yerine getirebilirler sorusuna verilen cevapların analizi

Madde bağımlısı kişiler aile içindeki rol ve sorumluluklarını yerine getirebilirler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	51	30,9	30,9	30,9
Katılmıyorum	39	23,6	23,6	54,5
Kararsızım	39	23,6	23,6	78,2
Biraz Katılıyorum	26	15,8	15,8	93,9
Tamamen Katılıyorum	10	6,1	6,1	100,0

“Kişinin bağımlılık yapıcı madde kullanıyor olması çalışmasına engel değildir” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %18,8’i (31 kişi) hiç katılmıyorum, %23,0’ü (38 kişi) katılmıyorum, %25,5’i (42 kişi) kararsızım, %21,2’si (35 kişi) biraz katılıyorum, %11,5’i (19 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.21. Kişinin bağımlılık yapıcı madde kullanıyor olması çalışmasına engel değildir sorusuna verilen cevapların analizi

Kişinin bağımlılık yapıcı madde kullanıyor olması çalışmasına engel değildir	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	31	18,8	18,8	18,8
Katılmıyorum	38	23,0	23,0	41,8
Kararsızım	42	25,5	25,5	67,3
Biraz Katılıyorum	35	21,2	21,2	88,5
Tamamen Katılıyorum	19	11,5	11,5	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere iş hayatında sorumluluk gerektiren pozisyonlar verilmemeli” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %1,8’i (3 kişi) hiç katılmıyorum, %11,5’i (19 kişi) katılmıyorum, %27,3’ü (45 kişi) kararsızım, %19,4’ü (32 kişi) biraz katılıyorum, %40,0’i (66 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.22. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere iş hayatında sorumluluk gerektiren pozisyonlar verilmemeli sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere iş hayatında sorumluluk gerektiren pozisyonlar verilmemeli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	3	1,8	1,8	1,8
Katılmıyorum	19	11,5	11,5	13,3
Kararsızım	45	27,3	27,3	40,6
Biraz Katılıyorum	32	19,4	19,4	60,0
Tamamen Katılıyorum	66	40,0	40,0	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere tedavi sonrası iş hayatında önemli pozisyonlar verilebilir” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %6,1’i (10 kişi) hiç katılmıyorum, %5,5’i (9 kişi) katılmıyorum, %27,9’ı (46 kişi) kararsızım, %32,7’si (54 kişi) biraz katılıyorum, %27,9’u (46 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.23. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere tedavi sonrası iş hayatında önemli pozisyonlar verilebilir sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere tedavi sonrası iş hayatında önemli pozisyonlar verilebilir	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	10	6,1	6,1	6,1
Katılmıyorum	9	5,5	5,5	11,5
Kararsızım	46	27,9	27,9	39,4
Biraz Katılıyorum	54	32,7	32,7	72,1
Tamamen Katılıyorum	46	27,9	27,9	100,0

“Psikolojik sorunlar insanları bağımlılık yapıcı madde kullanmaya yöneltir” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %3,0’ü (5 kişi) hiç katılmıyorum, %7,9’u (13 kişi) katılmıyorum, %17,6’sı (29 kişi) kararsızım, %39,4’ü (65 kişi) biraz katılıyorum, %32,1’i (53 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.24. Psikolojik sorunlar insanları bağımlılık yapıcı madde kullanmaya yöneltir sorusuna verilen cevapların analizi

Psikolojik sorunlar insanları bağımlılık yapıcı madde kullanmaya yöneltir	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	5	3,0	3,0	3,0
Katılmıyorum	13	7,9	7,9	10,9
Kararsızım	29	17,6	17,6	28,5
Biraz Katılıyorum	65	39,4	39,4	67,9
Tamamen Katılıyorum	53	32,1	32,1	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerden korkarım” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %8,5’i (14 kişi) hiç katılmıyorum, %12,1’i (20 kişi) katılmıyorum, %23,0’ü (38 kişi) kararsızım, %26,7’si (44 kişi) biraz katılıyorum, %29,7’si (49 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.25. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerden korkarım sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerden korkarım	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	14	8,5	8,5	8,5
Katılmıyorum	20	12,1	12,1	20,6
Kararsızım	38	23,0	23,0	43,6
Biraz Katılıyorum	44	26,7	26,7	70,3
Tamamen Katılıyorum	49	29,7	29,7	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyler tedavi olmak istemezler” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %3,0’ü (5 kişi) hiç katılmıyorum, %14,5’i (24 kişi) katılmıyorum, %34,5’i (57 kişi) kararsızım, %26,1’i (43 kişi) biraz katılıyorum, %21,8’i (36 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.26. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyler tedavi olmak istemezler sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyler tedavi olmak istemezler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	5	3,0	3,0	3,0
Katılmıyorum	24	14,5	14,5	17,6
Kararsızım	57	34,5	34,5	52,1
Biraz Katılıyorum	43	26,1	26,1	78,2
Tamamen Katılıyorum	36	21,8	21,8	100,0

“Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyler tedavi sonrası iyileşebilirler” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %0,6’sı (1 kişi) hiç katılmıyorum, %1,2’si (2 kişi) katılmıyorum, %18,2’si (30 kişi) kararsızım, %28,5’i (47 kişi) biraz katılıyorum, %51,5’i (85 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.27. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyler tedavi sonrası iyileşebilirler sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyler tedavi sonrası iyileşebilirler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	1	0,6	0,6	0,6
Katılmıyorum	2	1,2	1,2	1,8
Kararsızım	30	18,2	18,2	20,0
Biraz Katılıyorum	47	28,5	28,5	48,5
Tamamen Katılıyorum	85	51,5	51,5	100,0

“Bağımlılık yapıcı maddeler tehlikeli insanlar tarafından kullanılır” sorusuna yükseköğrenim öğrencilerinin %6,1’i (10 kişi) hiç katılmıyorum, %16,4’ü (27 kişi) katılmıyorum, %25,5’i (42 kişi) kararsızım, %25,5’i (42 kişi) biraz katılıyorum, %26,7’si (44 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.28. Bağımlılık yapıcı maddeler tehlikeli insanlar tarafından kullanılır sorusuna verilen cevapların analizi

Bağımlılık yapıcı maddeler tehlikeli insanlar tarafından kullanılır	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	10	6,1	6,1	6,1
Katılmıyorum	27	16,4	16,4	22,4
Kararsızım	42	25,5	25,5	47,9
Biraz Katılıyorum	42	25,5	25,5	73,3
Tamamen Katılıyorum	44	26,7	26,7	100,0

4.3. Cinsiyete Bağlı “t” testi

Yükseköğrenim öğrencilerinin cinsiyetlerine bağlı narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespiti için t testi yapılmıştır. Analiz sonucunda $t(163) = 0,163$; $p = 0,016$ elde edilmiştir. $p < 0,05$ olduğundan yükseköğrenim öğrencilerinin cinsiyetlerine göre narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespit edilmiştir. H1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 4.29. Bağımlılık

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Kadın	69	3,59	0,47	163	0,163	0,016
Erkek	96	3,64	0,38			

4.4. Alkol Kullanımına Bağlı “t” testi

Yükseköğrenim öğrencilerinin alkol kullanımlarına bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespiti için t testi yapılmıştır. Analiz sonucunda $t(163) = 1,167$; $p = 0,327$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan yükseköğrenim öğrencilerinin alkol kullanımlarına bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespit edilmemiştir. H6 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.30. Bağımlılık

Alkol kullanım	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Evet	24	3,48	0,47	163	1,167	0,327
Hayır	141	3,64	0,40			

4.5. Sigara Kullanımına Bağlı “t” testi

Yükseköğrenim öğrencilerinin sigara kullanımlarına bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespiti için t testi yapılmıştır. Analiz sonucunda $t(163) = 0,910$; $p = 0,782$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan yükseköğrenim öğrencilerinin sigara kullanımlarına bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespit edilmemiştir. H7 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.31. Bağımlılık

Sigara kullanım	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Evet	55	3,57	0,43	163	0,910	0,782
Hayır	110	3,64	0,41			

4.6. Ebeveynlerin Hayatta Olmasına Bağlı “t” testi

Yükseköğrenim öğrencilerinin ebeveynlerin hayatta olmasına bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespiti için t testi yapılmıştır. Analiz sonucunda $t(163) = 0,133$; $p = 0,138$ elde edilmiştir. $p > 0,05$ olduğundan yükseköğrenim öğrencilerinin ebeveynlerin hayatta olmasına bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespit edilmemiştir. H8 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.32. Bağımlılık

Ebeveynlerin hayatta olma durumu	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Evet	152	3,6	0,43	163	0,133	0,138
Hayır	13	3,63	0,28			

4.7. Ebeveynlerin Birlikte Yaşamalarına Bağlı “t” testi

Yükseköğrenim öğrencilerinin ebeveynlerin birlikte yaşamalarına bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespiti için t testi yapılmıştır. Analiz sonucunda t (163) =1,021; p= 0,245 elde edilmiştir. $p>0,05$ olduğundan yükseköğrenim öğrencilerinin ebeveynlerin birlikte yaşamalarına bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespit edilmemiştir. H9 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.33. Bağımlılık

Ebeveynlerin birlikte yaşama durumu	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Evet	148	3,60	0,42	163	1,021	0,245
Hayır	17	3,71	0,39			

4.8. Eğitim Durumlarına Bağlı Anova Testi

Yükseköğrenim öğrencilerinin okudukları bölüme bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespiti için Anova testi yapılmıştır. Analiz sonucu $F= (2,162) = 0,461$; $p=0,632$ elde edilmiştir. $p>0,05$ olduğundan yükseköğrenim öğrencilerinin okudukları bölüme bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespit edilmemiştir. H5 hipotezi kabul edilmemiştir.

Tablo 4.34. Bağımlılık

Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss
Ön lisans	84	3,64	0,43
Lisans	57	3,59	0,43
Lisansüstü	24	3,57	0,33
Toplam	165	3,61	0,42

Tablo 4.35. Bağımlılık

Eğitim Durumu	KT	sd	KO	F	p
Gruplar arası	0,161	2	0,080	0,461	0,632
Gruplar içi	28,275	162	0,175		
Toplam	28,436	164			

4.9. Madde Kullanımı Durumunda Kiminle Paylaşılacağına Bağlı Anova Testi

Yükseköğrenim öğrencilerinin madde kullanımı durumunda kiminle paylaşılacağına bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespiti için Anova testi yapılmıştır. Analiz sonucu $F= (2,162) =0,016$; $p=0,984$ elde edilmiştir. $p>0,05$ olduğundan yükseköğrenim

öğrencilerinin madde kullanımı durumunda kiminle paylaşılacağına bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespit edilememiştir. H10 hipotezi kabul edilememiştir.

Tablo 4.36. Bağımlılık

Madde kullanımı durumunda Kiminle paylaşılacağı	N	\bar{X}	Ss
Annemle paylaşırım	22	3,61	0,43
Her ikisi ile paylaşırım	52	3,62	0,44
Hiçbiri ile paylaşmam	91	3,61	0,40
Toplam	165	3,61	0,42

Tablo 4.37. Bağımlılık

Madde kullanımı durumunda Kiminle paylaşılacağı	KT	sd	KO	F	p
Gruplar arası	0,006	2	0,003		
Gruplar içi	28,430	162	0,175	0,016	0,984
Toplam	28,436	164			

4.10. Yaşadıkları Yerlere Bağlı Kruskal-Wallis Analizi

Yükseköğrenim öğrencilerinin yaşadıkları yerlere bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespiti için Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Kruskal-Wallis analizi testi sonucu $X^2(3, n=165) = 4,096$; $p = 0,251$ elde edilirken; $p > 0,05$ olduğu için öğrencilerinin yaşadıkları yerlere bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespit edilememiş ve H2 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.38. Bağımlılık

Yaşadıkları yer	N	Sıralı Ort.	Sd	X^2	P
Büyük şehir	36	73,17			
İl (merkez ilçe)	64	79,55			
İlçe	54	92,02	3	4,096	0,251
Köy	11	91,00			

4.11. Yaşadıkları Bölgeye Bağlı Kruskal-Wallis Analizi

Yükseköğrenim öğrencilerinin yaşadıkları bölgeye bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespiti için Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Kruskal-Wallis analizi testi sonucu $X^2 (6, n=165) = 7,247$; $p= 0,299$ elde edilirken; $p>0,05$ olduğu için öğrencilerinin yaşadıkları bölgeye bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespit edilememiş ve H3 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.39. Bağımlılık

Yaşadıkları bölge	N	Sıralı Ort.	Sd	X^2	P
Akdeniz Bölgesi	11	88,95			
Doğu Anadolu Bölgesi	7	108,79			
Ege Bölgesi	3	67,67			
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	9	99,67	6	7,247	0,299
İç Anadolu Bölgesi	55	71,58			
Karadeniz Bölgesi	74	86,10			
Marmara Bölgesi	6	91,08			

4.12. Aylık Gelirlerine Bağlı Kruskal-Wallis Analizi

Yükseköğrenim öğrencilerinin aylık gelirlerine bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespiti için Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Kruskal-Wallis analizi testi sonucu $X^2 (3, n=165) = 5,038$; $p= 0,169$ elde edilirken; $p>0,05$ olduğu için öğrencilerinin aylık gelirlerine bağlı olarak narkotik madde farkındalık düzeylerindeki farklılık tespit edilememiş ve H4 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.40. Bağımlılık

Aylık gelir	N	Sıralı Ort.	Sd	X^2	P
0-2000 TL	37	81,74			
2000-4000 TL	28	65,54	3	5,038	0,169
4000-6000 TL	20	87,45			
6000 TL ve üzeri	80	88,58			

Tablo 4.41. Tamamlayıcı Analizler

Sorular	N	Ort	Ss	Sonuç
Bağımlılık yapıcı maddeler tehlikeli insanlar tarafından kullanılır.	165	3,70	1,18	Biraz katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle arkadaş olabilirim.	165	2,32	1,30	Katılmıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan insanlar güvenilir değildir.	165	3,71	1,31	Biraz katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler çalıştırılmamalıdır.	165	3,39	1,40	Kararsızım
Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum düzenini bozar.	165	4,12	1,06	Biraz katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanmak bir hastalıktır.	165	4,33	1,02	Tamamen katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin sadece kendilerine değil topluma da zararı vardır.	165	4,51	0,86	Tamamen katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum kurallarını umursamazlar.	165	4,19	1,07	Biraz katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler toplum içine entegre edilmelidir.	165	3,62	1,26	Biraz katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler doğru kararlar veremezler.	165	4,28	1,01	Tamamen katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan birisiyle aynı ortamda çalışabilirim.	165	2,53	1,32	Katılmıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle sosyal ilişki kuramam.	165	3,60	1,31	Biraz katılıyorum
Ailemde bağımlılık yapıcı madde kullanan birisi olsa herkesten gizlerim.	165	2,33	1,31	Katılmıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler ile aynı sosyal ortamda bulunmak istemem.	165	3,89	1,23	Biraz katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere karşı hassas olurum.	165	3,47	1,24	Biraz katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullananların karakterleri oturmamıştır.	165	3,41	1,19,	Biraz katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiler suç işleme eğilimleri daha fazladır.	165	4,44	0,83	Tamamen katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin verdikleri sözlere inanmam.	165	4,21	1,01	Tamamen katılıyorum
Madde bağımlısı kişiler aile içindeki rol ve sorumluluklarını yerine getirebilirler.	165	2,42	1,25	Katılmıyorum
Kişinin bağımlılık yapıcı madde kullanıyor olması çalışmasına engel değildir.	165	2,84	1,28	Kararsızım
Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere iş hayatında sorumluluk gerektiren pozisyonlar verilmemeli.	165	3,84	1,13	Biraz katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere tedavi sonrası iş hayatında önemli pozisyonlar verilebilir.	165	3,71	1,12	Biraz katılıyorum
Psikolojik sorunlar insanları bağımlılık yapıcı madde kullanmaya yöneltir.	165	3,90	1,04	Biraz katılıyorum

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerden korkarım.	165	3,57	1,27	Biraz katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyler tedavi olmak istemezler.	165	3,497	1,08	Biraz katılıyorum
Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireyler tedavi sonrası iyileşebilirler.	165	4,297	0,85	Tamamen katılıyorum
Bağımlılık yapıcı maddeler tehlikeli insanlar tarafından kullanılır.	165	3,507	1,22	Biraz katılıyorum

SONUÇ

Bu çalışma, öğrencilerin uyuşturucu madde kullanımıyla ilgili farkındalıklarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bulgular, ankete katılan öğrencilerin çoğunun kadın olduğunu göstermektedir. Katılımcıların yaklaşık üçte biri sigara kullanırken çoğunlukla ilçe ve şehirlerde yaşamaktadırlar. Öğrencilerin büyük bir kısmının 6000 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip oldukları, çoğunluğunun ön lisans düzeyinde olduğu ve lisansüstü eğitim düzeyinin düşük olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun ebeveynlerinin hayatta olduğu ve ebeveynlerinin birlikte yaşadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı alkol kullanmamaktadır. Madde kullanımı durumunda, öğrencilerin önemli bir kısmının annesiyle, anne-babasıyla veya hiçbiriyle bu durumu paylaşmayacağını ifade etmişlerdir. Bu bulgular, gençler arasında madde kullanımıyla ilgili endişe verici bir durumu işaret etmektedir. Özellikle, madde kullanımıyla ilgili sorunları ebeveynleriyle paylaşma oranlarının düşük olması ve bir kısmının aile içi ilişkilerinde zorluklar yaşaması dikkat çekicidir. Bu durumlar, gençlerin madde kullanımıyla ilgili bilinçlendirme ve destek alabilecekleri güvenilir kaynaklara erişimlerinin önemini vurgulamaktadır.

Anket sonuçlarına göre, yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı maddelerin tehlikeli insanlar tarafından kullanıldığına yönelik algıları çeşitlilik göstermektedir. Ankete katılanların yaklaşık üçte biri tamamen katılıyorum cevabını verirken, yine yaklaşık üçte biri biraz katılıyorum yanıtını seçmiştir. Bu sonuçlar, bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımıyla ilgili algıların bireyler arasında önemli ölçüde farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Bu farklılıkların altında yatan nedenleri anlamak ve bu algıları etkileyen faktörleri belirlemek önemlidir. Bu bağlamda, toplumda bilinçli bir şekilde uyuşturucu ve bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili farkındalık artırıcı çalışmaların sürdürülmesi gerekmektedir.

Yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle arkadaş olma konusundaki tutumları çeşitlilik göstermektedir. Bu tutumlar üzerinde etkili olan faktörlerin anlaşılması ve bu alandaki farkındalık çalışmalarının artırılması önemlidir. Ayrıca, gençler arasında sağlıklı arkadaşlık ilişkilerinin teşvik edilmesi ve zararlı alışkanlıklardan kaçınılması konusunda daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

Anket sonuçlarına göre, yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan insanlar hakkındaki güvenilirlik algıları çeşitlilik göstermektedir. Katılımcıların yaklaşık beşte ikisi tamamen katılıyorum cevabını verirken, yaklaşık beşte biri biraz katılıyorum yanıtını seçmiştir. Kararsız olanların oranı yine yaklaşık olarak beşte birdir. Bu sonuçlar, bağımlılık yapıcı madde kullanan insanlarla ilgili güvenilirlik algılarının gençler arasında farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Bu farklılıkların altında yatan nedenleri anlamak ve bu algıları etkileyen faktörleri belirlemek önemlidir. Bu bağlamda, toplumda bilinçli bir şekilde

uyuşturucu ve bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili farkındalık artırıcı çalışmaların sürdürülmesi gerekmektedir.

Yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin çalıştırılmaması konusundaki görüşleride çeşitlilik göstermektedir. Sonuçlar, bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin işgücüne katılımıyla ilgili tutumların gençler arasında farklılık gösterebileceğini belirtmektedir. Bu farklılıkların altında yatan nedenleri anlamak ve bu algıları etkileyen faktörleri belirlemek önemlidir. Bu bağlamda, toplumda bilinçli bir şekilde uyuşturucu ve bağımlılık yapıcı maddelerle ilgili farkındalık artırıcı çalışmaların sürdürülmesi gerekmektedir.

Katılımcıların bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplum düzenini bozma konusundaki görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Neredeyse iki katılımcıdan biri tamamen katılıyorum cevabını verirken, yaklaşık üçte biri biraz katılıyorum yanıtını seçmiştir. Bu sonuçlar, bağımlılık yapıcı madde kullanımının toplum düzeni üzerindeki algıların gençler arasında farklılık gösterebileceğini ortaya çıkarmaktadır.

Anket sonuçlarına göre, yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanmanın bir hastalık olduğu konusundaki görüşleri oldukça belirgindir. Katılımcıların yaklaşık beşte üçü tamamen katılıyorum cevabını verirken, beşte biri biraz katılıyorum yanıtını seçmiştir. Bu sonuçlar, bağımlılık yapıcı madde kullanımının bir hastalık olarak kabul edilmesi konusunda gençler arasında yaygın bir farkındalık olduğunu göstermektedir. Bu algının, bağımlılıkla mücadelede ve tedavide önemli bir rol oynayabileceği düşünülebilir. Ancak, bu algının altında yatan nedenleri daha iyi anlamak ve bağımlılıkla mücadelede etkili stratejiler geliştirmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin sadece kendilerine değil topluma da zararı olduğu konusundaki görüşleri net bir şekilde belirgindir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu tamamen veya biraz katılıyorum cevabı vermiştir. Bağımlılık yapıcı madde kullanımının sadece bireylerin sağlığına değil, aynı zamanda toplumun genel sağlığına da zararlı olduğu konusunda gençler arasında yaygın bir farkındalık vardır.

Katılımcıların bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplum kurallarını umursamama konusundaki görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Bağımlılık yapıcı madde kullanımının toplum kurallarını umursamama algısı gençler arasında yaygındır. Bu algının altında yatan nedenleri anlamak ve bu algıları etkileyen faktörleri belirlemek önemlidir.

Anket sonuçlarına göre, bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplum içine entegre edilmesi konusundaki görüşler gençler arasında çeşitlilik ortaya koymuştur. Bu çeşitlilik, bağımlılıkla mücadelede ve bağımlılıkla yaşayan bireylerin topluma yeniden entegrasyonu konusundaki yaklaşımların çeşitliliğini yansıtabilir.

Yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin doğru kararlar verememe konusundaki görüşleri oldukça belirgindir. Bağımlılık yapıcı madde kullanımının bireylerin doğru kararlar verme yeteneğini olumsuz etkilediği algısı gençler arasında yaygındır. Bu algının altında yatan nedenleri anlamak ve bağımlılıkla mücadelede etkili stratejiler geliştirmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Katılımcıların bağımlılık yapıcı madde kullanan birisiyle aynı ortamda çalışabilme konusundaki görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Bu farklılıkların altında yatan nedenleri anlamak ve bu konuda daha geniş bir toplumsal farkındalık oluşturmak önemlidir.

Anket sonuçlarına göre, yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle sosyal ilişki kurma konusundaki görüşleri de çeşitlilik göstermiştir. Bu konuda daha fazla farkındalık ve eğitim gerektiği açıktır. Bu çerçevede, toplumda daha geniş ve kapsamlı bilinçlendirme kampanyaları ve destekleyici önlemler alınması gerekmektedir.

Yükseköğrenim öğrencilerinin ailelerinde bağımlılık yapıcı madde kullanan birisi olsa bile bunu herkesten gizleme konusundaki görüşleri de farklılık sergilemiştir. Bu çerçevede, aile içi iletişimin güçlendirilmesi ve bağımlılıkla mücadelede destekleyici önlemlerin alınması önemlidir.

Yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerle aynı sosyal ortamda bulunma isteği konusundaki görüşleri de çeşitlilik göstermektedir. Bu nedenle toplumda daha geniş kapsamlı bilinçlendirme kampanyaları ve destekleyici önlemler alınması önemli olacağı kanısına varılmıştır.

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere karşı hassasiyet gösterilmesi konusundaki görüşler gençler arasında çeşitlilik göstermektedir. Bu farklılıkların altında yatan nedenleri anlamak ve bağımlılıkla mücadelede ve bağımlılıkla yaşayan bireylerin desteklenmesinde daha etkili stratejiler geliştirmek önemlidir.

Bağımlılık yapıcı madde kullananların karakterlerinin oturmadığına ilişkin görüşlerin de gençler arasında farklılıklar gösterdiği ve bu konuda daha fazla farkındalık ve destek hizmetlerinin gerekliliği açıktır. Bu çerçevede, toplumda daha geniş ve kapsamlı bilinçlendirme kampanyaları ve destekleyici önlemler alınması önem arz edecektir.

Anket sonuçlarına göre, yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin suç işleme eğilimlerinin daha fazla olduğuna yönelik görüşleri oldukça belirgindir. Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin suç işleme eğilimlerinin daha yüksek olduğuna dair gençler arasında yaygın bir algı bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu algının altında yatan nedenleri anlamak ve bu konuda daha geniş bir toplumsal farkındalık oluşturmak gerekliliği belirginleşmiştir.

Anket sonuçlarına göre, yükseköğrenim öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin verdikleri sözlere inanma konusundaki görüşleri çoğunlukla belirgin bir şekilde

ortaya konmuştur. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin verdikleri sözlere inanma konusunda gençler arasında yaygın bir olumsuz algı bulunmaktadır. Bu algının altında yatan nedenleri anlamak ve bağımlılıkla mücadelede ve bağımlılıkla yaşayan bireylerin topluma yeniden entegrasyonu konusunda daha etkili stratejiler geliştirmek önemlidir.

Yükseköğrenim öğrencilerinin, madde bağımlısı kişilerin aile içindeki rol ve sorumluluklarını yerine getirebilme konusundaki görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliğin altında yatan nedenleri anlamak ve bağımlılıkla mücadelede ve bağımlılıkla yaşayan bireylerin desteklenmesinde daha etkili stratejiler geliştirmek önemlidir.

Bu kapsamda gençlerin uyuşturucu maddeye yönelimlerini önlemek amacıyla çeşitli kurum ve kuruluşlara büyük görevler düşmektedir. Gençlik ve Spor Bakanlığı, üniversiteler, mülki makamlar, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları gençlerin sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılmasını teşvik etmek amacıyla koordineli çalışmalar yürütmeli ve gençlerin boş zamanlarında verimli vakit geçirmesini sağlamalıdır. Madde bağımlılığının azaltılmasına yönelik etkin proje ve stratejik çalışmalar geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Y. (1997). Üniversite Öğrencilerinin Uyum Düzeylerinin İncelenmesi: Uzunlama Bir Çalışma, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 108-110.
- Alpay, N.; Karamustafaoğlu, N. ve Kükürt, R. (1995). Madde Bağımlılarında Suç, *Düşünen Adam Dergisi*, 8(2), 16-17.
- Altındal, A. (2003). *Haşhaş ve Emperyalizm*. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.
- Altıntaş, H.; Temel, F.; Benli, E.; Çınar, G.; Gelirer, Ö.; Gün, A. F.; Kernak, A. ve Kundakçı, N. (2004). Tıp Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı ile İlgili Bilgi, Görüş ve Tutumları. *Bağımlılık Dergisi*, 5(3), 107-114.
- Altıok, D. A. (2013). *Adana İl Merkezindeki Lise Öğrencilerinin Alkol ve Uyuşturucu Yatkinliğinin Araştırılması ve 2000 Yılı Çalışma Sonuçları ile Kıyaslanması Tıpta Uzmanlık*. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Aydınalp, K. (1988). Gençliğin Ruhunu Kemiren Uyuşturucular, *Bilim ve Teknik*, 21, 242.
- Balcioğlu, İ. (2000). *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet*. İstanbul: Yüce Reklam Yayın Sökmen Matbaacılık.
- Bozkurt, D. (2016). *Gençler Arasında Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenlerinin Suç Sosyolojisi Kapsamında İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Kara Harp Okulu Komutanlığı.
- Büyüköztürk, Ş.; Akgün, E. Ö.; Özkahveci, Ö. ve Demirel, F. (2004). Güdülenme ve Öğrenme Stratejileri Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 211-238.
- Certel, E. (2010). *Gençlik ve Sosyal Gelişim: Gençlik Örgütlerine Katılan Gençlerle Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Çavuşoğlu, F. (2009). *Sağlık Yüksekokul Öğrencilerinin Madde Kullanımına Etki Eden Etmenler ve Aileden Aldıkları Sosyal Desteğin Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Samsun: Samsun On Dokuz Mayıs Üniversitesi.
- Çelik, Y. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Tütün ve Uyuşturucu Maddelerin Zararlarına İlişkin Farkındalıkları* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Çetinöz, E. (2019). *Türkiye'de ve Dünyada Uyuşturucu ile Mücadele*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Demirbaş, T. (2001). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Kitapevi.
- Demirbaş, T. (2005). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Kitapevi.
- DMS. (2007). *Tanı Ölçüleri*, Çev. E. Köroğlu, Amerikan Psikiyatri Birliği.
- Doğan, Y. (2003). *Madde Kullanımı ve Bağımlılığı*, Ankara.
- Dönmezer, S. (1981). *Kriminoloji*. İstanbul: 6.Baskı.
- Dündar, S. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 139-150.
- EGM-Interpol Dairesi Başkanlığı. (1994). *Uyuşturucu Maddeler (Öldürücü Tuzak)*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- EGM-KOM, (2002), *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Bülteni*. Emniyet Genel Müdürlüğü.
- EMCDDA, (2017), *Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi 2017 Avrupa Uyuşturucu Raporu*, Lüksemburg: Avrupa Toplulukları Resmi Yazışmalar Bürosu.
- Ercan, Z. (2000). *Testi Kırılmadan*. İstanbul: Doğan Kitap.

- Ergül, E. (1997). *Uyuşturucu Maddeler ve Suçları*. Ankara: Yetkin.
- Gargari, S. G. (2015). *Dokuz Eylül Üniversitesinde Öğrenim Gören Üç Farklı Fakülte Öğrencilerinin Alkol ve Madde Bağımlılığına Yönelik Damgalanmaları*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi.
- Gökçe, B. (2004). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, Ankara: Savaş Yayınevi.
- Gökler, R. ve Koçak, R. (2008). Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığı, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 89-104.
- Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı, (2003), Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler 2003 Yılı Baskılı Kitapçık, Ankara, <http://pcgumruk mobil.com/Gümrük%20Mevzuatı/Dosyalar>.
- Güngör, Ş. ve Kınacı, A. (2001). *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar*. Ankara: Seçkin.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Araştırma Evreni ve Örneklemeye, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz*. Ankara: Seçkin.
- Haripya.R and Dharaj Ganapathy (2020) Awareness on Narkotic Substance Abuse Among Adolescents, *Bioscience Biotechnology Research Communications*, Vol 13 No (7) Pp-160-164
- Işık, M. (2013). *Türkiye'nin Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile Mücadele Politikasının Stratejik İletişim Yaklaşımı Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Javadian, R., Eglima, M., & Behzadmanesh, M. (2010). *An investigation into narcotic drugs awareness among students of Islamic Azad University. Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 392-397
- Karahan, C. (2009). *Uyuşturucu Sonu Ölüm Olan Beyaz Ölüm*, İzmir: Ay Işığı Gazetesi Yayınları.
- Kasatura, İ. (1998). *Gençlik ve Bağımlılık*, İstanbul: Evrim.
- Koca, B. ve Oğuzöncül, A. F. (2015). İnönü Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Öğrencilerinin Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı, Madde Kullanımına Etki Eden Etmenler ve Aileden Aldığı Sosyal Desteğin Etkisi, *Kocaeli Tıp Dergisi*, 2-13.
- Koçak, N. (2012), *2012 Türkiye Uyuşturucu Raporu. Uyuşturucu Madde Politikası: Yasalar, Stratejiler ve Ekonomik Analizler*, Ankara: KOM, TUBİM.
- Köknel, Ö. (1981). *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Köknel, Ö. (2001). Alkol ve Madde Bağımlılığı Alt Kültürü. *Bağımlılık Dergisi*, 2(1), 71-76.
- Kurt, Ş. ve Kurt, E. (2007). *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara: Adalet Yayınları.
- Kurt, Ş. (1992). *Uygulamada Uyuşturucu Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, İstanbul: Kazancı Kitap.
- Lüküslü, D. (2005). 1960'lardan 2000'lere Gençlik Tipleri: Maddeci, Başarıcı, Manager Tipten Yuppie'ye Tiki'ye. *Birikim Dergisi*, 30-36.
- Meydan-Laruusse, *Büyük Lugat ve Ansiklopedi* (Cilt 12), Meydan-Gazetecilik Neşriyat Yayıncılık.
- Nair, G. (2015). *Gençlik Şiddetinin Toplumsal Nedenleri: Sivas Merkez İlçe Örneği*, (Doktora Tezi), Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Oğuz, F. ve Öğretir, A. D. (2018). Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumu ile Madde Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58), 535-543.
- Oktay, İ. (2017). *Lise Öğrencilerinde Madde Bağımlılığının Sebepleri Bursa İli Mustafakemalpaşa İlçesi Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Aksaray: Aksaray Üniversitesi.
- Ögel, K. (2005). Madde Kullanım Bozuklukları Epidemiyolojisi, *Türkiye Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri Dergisi*, 1, 61-64.

- Ögel, K. (2009). *Uyuşturucu ve Gençlik*, İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Ögel, K. (2014). *Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Programı Uygulayıcıları İçin Kaynak Kitapçık*, İstanbul: Yeniden Yayınları.
- Özdemir, G. A. (2011). *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı ile İlgili Görüşleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Özden, S. Y. (1992). *Uyuşturucu Madde Bağımlılığı*, İstanbul.
- Özden, S. Y. (2004). *Uyuşturucu Madde Bağımlılığı*, İstanbul: 2.Baskı.
- Öztürk, T. (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı Farkındalığı ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Üsküdar Üniversitesi.
- Pınarcı, M. (2014). *Uyuşturucu Sorunu ve Mücadele Politikası*, Ankara: Adalet.
- Sağtürk, Y. ve Büyükkakın, B. (1997). *Eroin Dosyası*, İstanbul: Kastaş.
- Sayım, A. (2000). *Lise Öğrencilerini Bilgilendirmenin Madde Bağımlılığı Konusundaki Görüşlerine Etkisinin İncelenmesi* Yayınlanmamış, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Solgun, S. (2002). *Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Yolları*, (Yüksek Lisans Tezi), Muğla.
- Şahin, C.; Özgenç, İ. ve Sözüer, A. (2007). *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı*. Ankara: Seçkin Kitapevi.
- Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Ankara: Nobel Basımevi.
- Tekalan, A. Ş. (2006). *Çağın Ölüm Tuzakları*. İstanbul, Sistem Matbaacılık.
- Tekeci, Y. (2018). *Esrar Bağımlısı Olan Bireylerde Duyusal İşleme Süreçlerinin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, (2013), *Gençlik Politikaları*, Ankara.
- Ünlü, A. ve Evcin, U. (2010), 2008 ve 2010 Yılları Arasında İstanbul Bağcılar İlçesinde Gençler Arasında Madde Kullanım Yaygınlığı, Risk ve Koruma Faktörlerinin Değerlendirilmesi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 127-140.
- Vatandaş, C.; Can, B.; Yaman, V.; Kırbaşoğlu, Z. ve Mahitapoğlu, H. (2015). *Türkiye'de Gençlik ve Uyuşturucu Madde Sorunu*, İstanbul: Sekam.
- Yeşilay, (2014). Uyuşturucu Bağımlılığı, *Yeşilay Aylık Sağlık, Eğitim ve Kültür Dergisi*, 24-26.
- Yeşilay, (2014). Uyuşturucu Bağımlılığı, Arz ve Talep Azaltımı, Tedavi ve Korunma Yöntemleri, *Yeşilay Dergisi*, 24.
- Yeşilay, (2017). *Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı*, İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Yörükoğlu, A. (1987). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, İstanbul: Özgür Yayınları.

